

European Network for
Rural Development

PL

BROSZURA O PRZYKŁADOWYCH PROJEKTACH

Europejski Fundusz Rolny
na rzecz Rozwoju Obszarów
Wiejskich

PRIORYTETY ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH 2014–2020

Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD) to ośrodek wymiany informacji łączący podmioty zaangażowane w rozwój obszarów wiejskich na terytorium całej Unii Europejskiej (UE). ENRD przyczynia się do skutecznego wdrażania programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) państw członkowskich, wspierając gromadzenie wiedzy i jej wymianę, jak również ułatwiając wymianę informacji i współpracę pomiędzy obszarami wiejskimi w całej Europie.

Każde państwo członkowskie utworzyło krajową sieć obszarów wiejskich, która skupia organizacje i organy administracji zaangażowane w rozwój obszarów wiejskich. Na poziomie UE ENRD wspiera tworzenie sieci kontaktów między takimi krajowymi sieciami obszarów wiejskich, administracjami krajowymi i organizacjami europejskimi.

Więcej informacji na stronie internetowej ENRD (<http://enrd.ec.europa.eu>).

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

Broszura o przykładowych projektach realizowanych w ramach EFRROW stanowi część cyklu publikacji ENRD, którego celem jest propagowanie wymiany informacji. Każde wydanie broszury zawiera opis różnego rodzaju projektów, które otrzymały dofinansowanie w ramach PROW z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Wcześniejsze wydania broszury o przykładowych projektach współfinansowanych z EFRROW można pobrać ze strony ENRD z zakładki „Publikacje”¹. Baza danych dotyczących projektów PROW² zawiera liczne przykłady pomocy udzielonej w ramach EFRROW na rzecz inicjatyw związanych z rozwojem obszarów wiejskich.

- 1 <http://enrd.ec.europa.eu/pl/publications-and-media>
- 2 http://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rdp_view/en/view_projects_en.cfm

***Europe Direct to serwis, który pomoże Państwu
znaleźć odpowiedzi na pytania dotyczące Unii Europejskiej.***

**Numer bezpłatnej infolinii (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Informacje są udzielane nieodpłatnie, większość połączeń również jest bezpłatna (niektórzy operatorzy, hotele lub telefony publiczne mogą naliczać opłaty).

Redaktor naczelny: Markus Holzer, kierownik działu w Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej.

Więcej informacji o Unii Europejskiej można znaleźć w portalu Europa: <http://europa.eu>

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2015

ISBN 978-92-79-47138-4 – doi:10.2762/42773 (Print)

ISBN 978-92-79-47133-9 – doi:10.2762/091906 (PDF)

© Unia Europejska, 2015

Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Treść niniejszej publikacji niekoniecznie odzwierciedla opinie instytucji Unii Europejskiej.

Tekst niniejszej publikacji służy wyłącznie do celów informacyjnych i nie jest prawnie wiążący.

Printed in Belgium

Można także zamówić jeden bezpłatny wydrukowany egzemplarz na stronie internetowej EU Bookshop: <http://bookshop.europa.eu>.

Podziękowania

Autorzy: Ed Thorpe; Tim Hudson

Redakcja techniczna: Benoit Goossens

Zdjęcie na okładce © iStockphoto - BartCo

Spis treści

Priorytet 1

Transfer wiedzy i innowacje

Strona 4

Projekt w zakresie badań stosowanych przynosi bezpośrednie korzyści przedsiębiorstwom ogrodniczym na obszarach wiejskich we Włoszech

Konkurs hodowli owiec w Walii sposobem na rozwój i transfer wiedzy

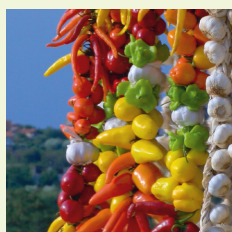
Priorytet 2

Rentowność i konkurencyjność gospodarstw

Strona 8

Francuski projekt ukazujący zagospodarowanie przestrzenne na rzecz zrównoważonej gospodarki leśnej

Litewski projekt ukazujący wartość finansowania na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla młodych rolników

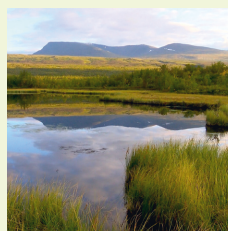
Priorytet 3

Organizacja łańcucha dostaw żywności

Strona 12

Francusko-portugalski projekt skraca łańcuchy dostaw żywności pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi

Miejscowa żywność dla miejscowej ludności w Hiszpanii

Priorytet 4

Wzmacnianie ekosystemów

Strona 16

Oparty na wynikach system płatności rolnośrodowiskowych przynosi korzyści w Niemczech

Projekt współpracy chroni istotną rolę europejskich pszczół

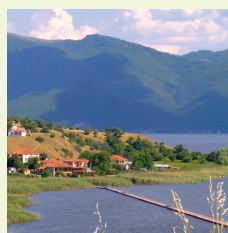
Priorytet 5

Efektywne gospodarowanie zasobami

Strona 20

Holenderskie szklarnie korzystają z energii ze źródeł odnawialnych

Oparte na dowodach środki ochrony wody jako pomoc na rzecz Wysp Maltańskich

Priorytet 6

Zrównoważony rozwój terytorialny

Strona 24

Współpraca transnarodowa jako katalizator innowacyjności w turystyce wiejskiej

Niskokosztowe mobilne usługi opieki zdrowotnej na obszarach wiejskich w Finlandii

Inspiracje na lata 2014–2020

Niniejsza broszura o przykładowych projektach współfinansowanych z EFRROW dotyczy nowych priorytetów na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w Unii Europejskiej w okresie programowania 2014–2020. Analizuje się w niej projekty już realizowane z EFRROW w poszukiwaniu inspiracji z uzyskanych doświadczeń, które mogą przyczynić się do osiągnięcia celów wspomnianych priorytetów w przyszłości.

Broszura dotyczy pomysłów i osiągnięć związanych z ponad 50 projektami zrealizowanymi przy wsparciu finansowym z EFRROW w cyklu programowania 2007–2013. Dwanaście spośród tych projektów zostało wyróżnionych i bardziej szczegółowo omówionych w celu ukazania konkretnych podejść służących osiągnięciu nowych priorytetów.

Niniejsza broszura ma przekazać czytelnikom trzy różne rodzaje informacji.

1. Ma ona stanowić przydatne narzędzie dla osób, które chcą uzyskać dostęp do finansowania z EFRROW za pośrednictwem ich krajowego lub regionalnego programu rozwoju obszarów wiejskich (PROW) na lata 2014–2020. Zawiera ona przykładowe działania i rodzaje projektów, które mogą przyciągnąć wsparcie finansowe w przyszłości.
2. Ma też stanowić wkład w poprawę znajomości i zrozumienia nowych priorytetów rozwoju obszarów wiejskich UE oraz możliwych sposobów ich realizacji w praktyce. Poprzez pokazanie, w jaki sposób praktyczne działania w terenie przekładają się na osiągnięcie celów strategicznych, broszura sprawia, że priorytety stają się mniej teoretyczne i bardziej „namacalne”.
3. Jej celem jest podkreślenie niektórych osiągnięć konkretnych projektów objętych EFRROW oraz ogólnego pozytywnego wkładu Funduszu w osiągnięcie celów rozwoju obszarów wiejskich w latach 2007–2013. Projekty realizowane w ramach EFRROW mają realny wpływ na życie wielu osób i społeczności na obszarach wiejskich, co zostało ukazane na przykładzie prezentowanych projektów.

Broszura jest podzielona na sześć części, z których każda dotyczy jednego priorytetu rozwoju obszarów wiejskich UE w latach 2014–2020.

Priorytety rozwoju obszarów wiejskich UE w latach 2014–2020¹

Priorytet 1 – Transfer wiedzy i innowacje

Wspieranie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich.

Priorytet 2 – Rentowność i konkurencyjność gospodarstw

Zwiększanie rentowności gospodarstw i konkurencyjności wszystkich rodzajów rolnictwa we wszystkich regionach oraz promowanie innowacyjnych technologii w gospodarstwach i zrównoważonej gospodarki leśnej.

Priorytet 3 – Organizacja łańcucha dostaw żywności

Wspieranie organizacji łańcucha dostaw żywności, w tym przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych, promowanie dobrostanu zwierząt i zarządzania ryzykiem w rolnictwie.

Priorytet 4 – Wzmacnianie ekosystemów

Odtwarzanie, ochrona i wzmacnianie ekosystemów związanych z rolnictwem i leśnictwem.

Priorytet 5 – Efektywne gospodarowanie zasobami

Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym.

Priorytet 6 – Zrównoważony rozwój terytorialny

Wspieranie włączenia społecznego, ograniczania ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Każda część rozpoczyna się krótkim opisem priorytetu oraz znaczenia jego realizacji w praktyce.

Następnym elementem jest zwięzły opis kilku projektów, w przypadku których zastosowane pomysły i podejścia odzwierciedlają różne aspekty ogólnego priorytetu. Taki opis nie ma zapewnić kompleksowych wytycznych dotyczących rodzajów możliwych projektów, które można realizować, lecz zaprezentować szereg interesujących przykładów.

W każdej części po takich ogólnych informacjach następuje bardziej szczegółowe omówienie dwóch projektów. Takie studia przypadków dotyczące projektów zawierają więcej informacji, cytatów i zdjęć, które służą podkreśleniu pracy wykonanej w ramach projektu i niektórych kluczowych wniosków na przyszłość.

Więcej informacji na temat projektów, o których jest mowa w niniejszej broszurze, można znaleźć na stronie <http://docs.enrd.eu/projects>. W niektórych przypadkach można obejrzeć udostępnione materiały wideo – jeżeli są one dostępne, linki zamieszczono w ramach dotyczących projektów, które znajdują się pod opisami poszczególnych projektów.

Więcej inspirujących przykładów można znaleźć w bazie danych dotyczących projektów PROW dostępnej na stronie internetowej ENRD².

Mamy nadzieję, że niniejsza broszura będzie stanowić źródło informacji i inspiracji dla nowej generacji projektów EFRROW. Będziemy wdzięczni za informacje zwrotne od czytelników, dotyczące pomyslnych i innowacyjnych projektów, dzięki którym europejskie praktyki w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich będą kontynuowane po zakończeniu nowego okresu. Transfer dobrych praktyk może stanowić istotny wkład w osiągnięcie celów rozwoju obszarów wiejskich w Europie.

Zespół punktu kontaktowego ENRD

- 1 Wszystkie te priorytety przyczyniają się do osiągnięcia celów przekrojowych w zakresie innowacyjności, środowiska oraz łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej.
- 2 http://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rdp_view/en/view_projects_en.cfm

Priorytet 1

Transfer wiedzy i innowacje

Priorytet 1 polityki rozwoju obszarów wiejskich w UE na lata 2014–2020 to: „Wspieranie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich”.

Realizacja tego priorytetu oznacza wspieranie rozwoju bazy wiedzy na obszarach wiejskich oraz poprawę powiązań w terenie między zainteresowanymi stronami z obszaru badań i innowacji oraz zainteresowanymi stronami z zakresu rozwoju obszarów wiejskich.

Projekty realizowane w ramach EFRROW w latach 2007–2013 uwiaryściły już niektóre z metod łączenia działań na rzecz obszarów wiejskich z badaniami stosowanymi, a także różne podejścia do transferu wiedzy między zainteresowanymi stronami na obszarach wiejskich. Poniższa sekcja zawiera krótki opis rodzajów istotnych pomysłów i praktyk opracowanych w ramach projektów EFRROW, a następnie szczegółowe omówienie dwóch przykładowych studiów przypadków.

Więcej informacji na temat realizacji badań naukowych i innowacji na obszarach wiejskich w latach 2014–2020 można znaleźć pod adresem: www.eip-agri.eu

Rozwój innowacyjności

W ramach projektów finansowanych z EFRROW prowadzi się **badania stosowane** w celu rozwiązywania problemów napotykanym na obszarach wiejskich. Przykładowo w ramach estońskiego projektu opracowano system **automatycznych stacji meteorologicznych*** w celu ochrony przed zarazą ziemniaka, natomiast w ramach greckiego projektu opracowano zastosowanie **nanotechnologii w produkcji wyrobów garncarskich*** w celu podniesienia jakości i renomy tych wyrobów będących specjalnością obszarów wiejskich.

Studium przypadku na stronie 5 dotyczy włoskiego projektu, w ramach którego pogłębiono wiedzę naukową na temat rodzimej flory w celu wsparcia wiejskich przedsiębiorstw ogrodniczych*.

Co istotne, **innowacyjność nie musi wiązać się z zaawansowanymi technologiami**. Innowacyjne projekty finansowane z EFRROW mogą dotyczyć szeregu różnych nowych metod, podejść i praktyk na rzecz wspierania rozwoju obszarów wiejskich. Przykładowo w ramach hiszpańskiego projektu wsparto wdrożenie zasady społecznej odpowiedzialności w przedsiębiorstwach na obszarach wiejskich w celu ograniczenia ich kosztów i poprawy zarówno ich wydajności, jak i reputacji.

Transfer wiedzy

Ważnym obszarem zainteresowania w przypadku projektów EFRROW jest **zwiększanie świadomości w zakresie**

istniejącej wiedzy i dobrych praktyk. W ramach francuskiego projektu opracowano pakiet informacyjny i zorganizowano regionalne spotkania, w których udział wzięło ponad 700 właścicieli lasów i które miały na celu zwiększenie zrozumienia i stosowania praktyk na rzecz zrównoważonej gospodarki leśnej.

W ramach projektów EFRROW prowadzi się działania szkoleniowe w celu transferu wiedzy. Na przykład w ramach projektu realizowanego w Irlandii Północnej (UK) opracowano **model zbiorowego szkolenia**, w ramach którego ponad 7 500 rolników z gospodarstw rodzinnych uczestniczyło w szkoleniach poświęconych bezpieczeństwu w gospodarstwie rolnym, dobrostanowi zwierząt i technologiom informacyjno-komunikacyjnym na potrzeby gospodarstw rodzinnych.

Na stronie 6 znajduje się studium przypadku dotyczące projektu z Walii (UK), w ramach którego zorganizowano konkurs dla gospodarstw rodzinnych pt. „Farm Enterprise Competition”, którego celem było określenie i rozpowszechnienie innowacyjnych praktyk gospodarki rolnej*.

Projekty EFRROW mogą również obejmować bardzo specjalistyczne rodzaje **szkoleń zawodowych**. Na przykład w ramach projektu realizowanego w Polsce ponad 2 200 rolników odbyło praktyczne szkolenie dotyczące prowadzenia przetwórstwa spożywczego na terenie gospodarstwa w celu poprawy łańcucha dostaw małych i średnich gospodarstw rolnych. Na potrzeby projektu wykorzystano specjalnie skonstruowaną pokazową linię przetwórstwa spożywczego, którą uzupełniono wskazówkami o charakterze technicznym i prawnym.

© ENRD CP Tim Hudson

Projekt w zakresie badań stosowanych przynosi bezpośrednie korzyści przedsiębiorstwom ogrodniczym na obszarach wiejskich we Włoszech

Na przykładzie realizowanego we Włoszech projektu *Potplant* można zaobserwować, w jaki sposób badania stosowane mogą przynieść istotne korzyści przedsiębiorstwom na obszarach wiejskich, polegające na tworzeniu miejsc pracy i poprawie konkurencyjności. Mówiąc bardziej szczegółowo, w projekt zaangażowano jednocześnie przedsiębiorstwa ogrodnicze i naukowców, aby zapewnić hodowcom roślin ogrodniczych wiele nowych dobrze dostosowanych i atrakcyjnych z handlowego punktu widzenia produktów roślinnych.

Łączenie badań z praktyką

Projekt Potplant obejmował dwa i pół roku badań stosowanych, prowadzonych przez trzy organizacje naukowe posiadające najnowocześniejsze laboratoria badawczo-rozwojowe. Badania były ukierunkowane na ochronę rodzimej flory i zarządzanie nią, a także na techniki rozmnażania i hodowli roślin.

Swoją sukces projekt zawdzięcza jednak w głównej mierze partnerstwu z 11 przedsiębiorstwami ogrodniczymi. Szkółki potrzebowały badań, aby dobrać właściwe gatunki i wdrożyć najlepsze metody produkcji. Natomiast naukowcy musieli poznać spojrzenie szkółek na potrzeby i wymagania ich klientów, aby mogli wyhodować nowe produkty dobrze dostosowane do potrzeb rynku.

„Wymienialiśmy nasze odmienne spojrzenia, dzięki czemu badania były motywowane popytem, a nie tylko i wyłącznie podażą. Takie podejście przyniosło dobre rezultaty, ponieważ osiągnęliśmy synergę, która nie byłaby możliwa, gdyby badania były motywowane wyłącznie podażą”.

Roberta Ceriani
lombardzki ośrodek ds. rodzimej flory

Roberta Ceriani z lombardzkiego ośrodka ds. rodzimej flory położonego w miejscowości Galbiate podkreśla, że podczas realizacji projektu priorytetem było rozwinięcie współpracy: „Tak naprawdę partnerstwo nawiązaliśmy na bardzo wczesnym etapie pisania samego projektu. Okazało się to bardzo przydatne, ponieważ podczas wspólnych rozmów mogliśmy się poznać”.

Roberta Ceriani podkreśla, że partnerskie podejście było kontynuowane przez cały okres realizacji projektu: „Pracowaliśmy jako swojego rodzaju grupa producentów łącząca badania w zakresie rozwoju obszarów wiejskich z chęcią rozwoju po stronie szkółek i przedsiębiorstw ogrodniczych”.

Realne korzyści dla przedsiębiorstw ogrodniczych

Działalność badawcza w ramach projektu skupiała się na poprawie i zwiększeniu podaży rodzimych gatunków roślin przeznaczonych na sprzedaż na rynku ogrodniczym, która przynosi bezpośrednie korzyści przedsiębiorstwom na obszarach wiejskich. „W ramach [partnerskiego] podejścia

mogliśmy przekazać nasze badania naukowe i wyniki szkółkom oraz opracowywać na ich potrzeby prawdziwe innowacje” – dodaje Roberta Ceriani.

„Uczestnictwo w projekcie naukowym od samego początku było dla nas bardzo korzystne, gdyż dzięki temu uzyskaliśmy pożądany rezultat”.

Francesca Beschi
Azienda Agricola Antica Pieve. Szkołka ogrodnicza

Projekt był interesującą ofertą dla szkółek – wzięło w nim udział 11 przedsiębiorstw ogrodniczych. Firma rodzinna Franceski Beschi – jedno z przedsiębiorstw uczestniczących w projekcie – produkuje i sprzedaje byliny. „Chcieliśmy się dowiedzieć, jak możemy wykorzystać wiedzę naukową, aby poprawić jakość naszych roślin”.

Projekt przyniósł zdecydowanie realne korzyści przedsiębiorstwom na obszarach wiejskich. „Coraz więcej naszych klientów interesuje się rodzimymi gatunkami, szczególnie tymi, które mogą być certyfikowane znakiem jakości” – wyjaśnia Francesca Beschi. „Obecnie posiadamy nowy łańcuch dostaw wysokiej jakości rodzimych gatunków roślin, które są niezwykle atrakcyjne dla naszych klientów. Jest to dla nas prawdziwa innowacja. Dzięki niej zwiększyliśmy swoją konkurencyjność, ponieważ obecnie możemy zaproponować naszym klientom znacznie bogatszą ofertę rodzimych gatunków”.

© ENRD CP Tim Hudson

Projekt Potplant pokazał, w jaki sposób współpraca między naukowcami a przedsiębiorstwami na obszarach wiejskich może przynosić im wzajemne korzyści.

Ponadto partnerzy projektu chętnie podkreślają, że działania prowadzone w ramach projektu na rzecz propagowania rodzimej flory są korzystne nie tylko dla lokalnych przedsiębiorstw, lecz także dla lokalnego środowiska naturalnego. Gatunki obce mogą czasami stać się szkodnikiem, jeżeli zaczną się rozmnażać w sposób niekontrolowany. Rodzime gatunki są natomiast zazwyczaj dobrze przystosowane do lokalnego środowiska naturalnego, mogą wykazywać większą odporność i lepiej wzbogacać lokalną różnorodność biologiczną.

„Wynikiem projektu Potplant jest nie tylko nowa wiedza naukowa i korzyści dla przedsiębiorstw, lecz także wkład w ochronę naszej regionalnej różnorodności biologicznej”.

Francesca Beschi

Azienda Agricola Antica Pieve. Szkółka ogrodnicza

Tytuł projektu	Potplant
Rodzaj beneficjenta	Prywatne firmy i podmioty badawcze
Finansowanie projektu	<ul style="list-style-type: none"> Całkowity koszt projektu: 215 748 euro Wkład w ramach PROW: 106 374 euro
Więcej informacji	<ul style="list-style-type: none"> http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/app_templates/enrd_assets/pdf/research-and-innovation/9.POTOPANT-project-in-Italy_en.pdf www.youtube.com/watch?v=cqSL-CgioCI
Kontakt	centroflora@parcobarro.it

Konkurs hodowli owiec w Walii sposobem na rozwój i transfer wiedzy

„Farm Enterprise Competition” w Walii (UK) to dobry przykład projektu finansowanego z EFRROW, wykorzystującego formę konkursu w celu zarówno zidentyfikowania innowacji na obszarach wiejskich, jak i zwiększenia wiedzy na ten temat. W ramach konkursu skupiono się na badaniach dotyczących rozwoju i transferu wiedzy w dziedzinie hodowli owiec.

Organizacja konkursu

Konkurs finansowany z EFRROW zorganizowała organizacja Farming Connect w Walii (UK). Zespoły, z których każdy składał się z trzech hodowców owiec, miały połączyć umiejętności, doświadczenie i pomysły swoich członków w celu opracowania planu hodowli 50 jagniąt na wyżynnym obszarze o powierzchni 2,5 ha. Ich zadaniem było ustalenie optymalnych technik zarządzania, które można by zastosować w celu poprawy ogólnej konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw zajmujących się hodowlą jagniąt.

„Farmer Enterprise Competition łączy w sobie podstawowe zasady dotyczące biznesu i innowacji [...] oraz ukazuje znaczenie opieki mentorskiej i transferu wiedzy. Konkurs pokazuje, jak istotne i korzystne jest przyjęcie przedsiębiorczego, biznesowego i strategicznego podejścia do chowu, oraz podkreśla wyraźne korzyści dla zdrowia zwierząt płynące z planowania, przeprowadzania analizy porównawczej i wykorzystania technologii informacyjnej w tym zakresie”.

Rebecca Evans

wiceminister ds. rolnictwa i żywności w Walii

Ten przydatny projekt zachęcił młodych rolników do wykorzystania wyników badań w praktyce i doprowadził do wprowadzenia innowacji.

© Farming Connect

Aby zapewnić uczciwe warunki konkurencji, organizatorzy zadbali o to, aby jagnięta i grunty znajdowały się w obrębie tego samego gospodarstwa wykorzystywanego na potrzeby badań. Zespoły musiały opracować na przydzielonej im działce m.in. strategię wypasu, plany w zakresie zdrowia zwierząt, wykorzystanie technologii informacyjnej czy dobór jagniąt. Nie musiały zajmować się faktyczną codzienną hodowlą.

W 2013 r., czyli w pierwszym roku organizacji konkursu, w konkursie udział wzięło sześć zespołów. Jury, składające się ze specjalistów, śledziło postępy zespołów po określeniu kryteriów oceny obejmujących: wybór roślin paszowych i gospodarowanie nimi, koszty produkcji oraz przybieranie na masie stad jagniąt. Zwycięzcą miał być zespół, który wyprodukuje najlepszej jakości jagnięta w najbardziej optymalny sposób.

„Przyrost masy jagniąt był w dużym stopniu zróżnicowany. Jagnięta na [dwóch z sześciu] działkach rolnych przybierały średnio ponad 120 g dziennie lub niemal 1 kg tygodniowo. Jest to wynik osiągany w przypadku wielu jagniąt w systemach nizinnych, który pokazuje, co można osiągnąć w przypadku hodowli jagniąt na wyżynach przy dobrym zarządzaniu”.

Catherine Nakielny
członek jury

Zwycięzcy konkursu w 2013 r. zdobyli nagrodę za swoje osiągnięcia w podejmowaniu rozsądnych decyzji dotyczących upraw, które – zdaniem członków jury – były podejmowane świadomie i z dużą dbałością o szczegóły. Na oficjalnej ceremonii wręczenia nagród wszyscy trzej rolnicy – w wieku 25, 24 i 18 lat – otrzymali tablety.

Kolejne pokolenie

Z pomysłów wszystkich uczestników konkursu wyciągnięto cenne wnioski. Analiza wyników została następnie spisana

i szeroko rozpowszechniona za pomocą regionalnych służb doradztwa rolniczego, tak aby szerokie grono hodowców zwierząt gospodarskich mogło zapoznać się z tymi wynikami i z nich korzystać. Ustalenia obejmowały wniosek, że „nie istnieje ani dobry, ani zły system chowu i hodowli jagniąt – chodzi o zarządzanie tym system [to ono ma znaczenie]”.

Drugą edycję Farm Enterprise Competition rozpoczęto już w 2014 r. Wszystkie pięć zespołów przeanalizowało wyniki poprzedniego projektu, ponieważ w swoich propozycjach młodzi rolnicy położyli duży nacisk na proces planowania i czynniki wpływające na rentowność zaczerpnięte z poprzednich pomysłów.

„Pragniemy dowiedzieć się więcej o tym, w jaki sposób sfinalizować systemy i kiedy dobierać jagnięta, aby uzyskać najlepsze rezultaty”.

Beca Glyn

uczestniczka Farmer Enterprise Competition, 2014

Organizatorzy Farm Enterprise Competition są zadowoleni z zainteresowania, jakie wykazują nowi uczestnicy. Uważają, że świadczy to o potencjale tego rodzaju projektów rozwoju obszarów wiejskich, które mogą zwiększyć innowacyjność, współpracę i umiejętności w zakresie hodowli nowego pokolenia walijskich hodowców jagniąt.

Tytuł projektu	Farm Enterprise Competition
Rodzaj beneficjenta	Agencja rządowa
Finansowanie projektu	<ul style="list-style-type: none"> Całkowity budżet: 18 500 euro Wkład w ramach EFRROW: 10 175 euro
Więcej informacji	www.menterabusiness.co.uk/farmingconnect/farmers-enterprisecompetition
Kontakt	farmingconnect@menterabusiness.co.uk

Priorytet 2

Rentowność i konkurencyjność gospodarstw

Priorytet 2 polityki rozwoju obszarów wiejskich w UE w latach 2014–2020 to: „Zwiększanie rentowności gospodarstw i konkurencyjności wszystkich rodzajów rolnictwa we wszystkich regionach oraz promowanie innowacyjnych technologii w gospodarstwach i zrównoważonej gospodarki leśnej”.

Realizacja tego priorytetu oznacza poprawę sytuacji ekonomicznej wszystkich gospodarstw rolnych, głównie poprzez zwiększenie przychodów lub ograniczenie kosztów. Sposobem na zwiększenie przychodów jest poprawa jakości produktów i zwiększenie dostępu do rynku. Długoterminowa rentowność gospodarstwa rolnego oznacza także wsparcie na rzecz młodych rolników w celu wymiany pokoleń w sektorze rolnym.

Projekty realizowane w ramach EFRROW w latach 2007–2013 uwiaryściły efektywne metody poprawy rentowności i konkurencyjności gospodarstw rolnych, w tym poprzez realizację inicjatyw na rzecz dostarczania produktów wysokiej jakości bezpośrednio konsumentowi, modernizacji metod produkcji oraz opracowania nowych sposobów współpracy.

Poprawa metod produkcji

Rentowność gospodarstwa rolnego można zwiększyć dzięki **modernizacji metod produkcji** służącej zarówno poprawie jakości, jak i ograniczeniu kosztów. W ramach projektu realizowanego w ramach EFRROW w Grecji przeprowadzono **modernizację urządzeń do przetwórstwa, pakowania i czyszczenia*** w celu poprawy jakości i standardów przetwórstwa pomidorów. W ramach projektu realizowanego na Litwie wprowadzono nowoczesny sprzęt do obróbki naturalnych tekstyliów, dzięki któremu poprawiono jakość i opracowano nowe produkty na potrzeby rozwoju działalności gospodarczej.

Ograniczenie zużycia wody, energii elektrycznej i innych zasobów stanowi kluczowy sposób ograniczenia kosztów, a co za tym idzie – poprawy rentowności przedsiębiorstw na obszarach wiejskich. Podobnie duży potencjał dla poprawy bilansów ma **czepianie wartości ekonomicznej z produktów odpadów**. (Przykłady obu aspektów można znaleźć w sekcji 5).

Studium przypadku na stronie 9 dotyczy francuskiego projektu, w ramach którego opracowano terytorialny plan dostaw na rzecz wsparcia rentownej długoterminowej gospodarki leśnej*.

Zwiększenie uczestnictwa w rynku

Projekty finansowane z EFRROW pomagają gospodarstwom w poprawie **bezpośredniego dostępu do konsumentów**

za sprawą krótszych łańcuchów dostaw – zob. sekcja 3 dotycząca organizacji łańcucha dostaw żywności.

Współpraca na poziomie terytorialnym lub sektorowym może przyczynić się do wzrostu rentowności wielu gospodarstw rolnych i przedsiębiorstw na obszarach wiejskich. W ramach realizowanego w Hiszpanii projektu osiągnięto współpracę między obszarami, na których produkuje się korek, w celu badania innowacyjności, stworzenia wspólnej platformy marketingowej i opracowania wspólnej oferty turystycznej. Jednocześnie **projekt na rzecz współpracy transnarodowej*** obejmował wyróżnienia dla produktów oraz przyznanie chronionej nazwy pochodzenia w celu zapewnienia istotnego wsparcia na rzecz wprowadzenia do obrotu produktów typowych dla regionów, w których realizowany jest projekt.

Wsparcie na rzecz młodych rolników

W ramach projektu realizowanego we Flandrii (Belgia) zapewniono bezpośrednie wsparcie młodemu rolnikowi w przejęciu gospodarstwa rolnego, w tym pomoc w zakresie wszystkich aspektów prawnych oraz opracowania biznesplanu. Do innych sposobów zapewnienia wsparcia na rzecz młodych rolników należał projekt realizowany w Walii (UK), w ramach którego 60 młodych osób objęto programem liderów na obszarach wiejskich.

Na stronie 10 można znaleźć studium przypadku dotyczące projektu, w ramach którego zapewniono wsparcie na rozpoczęcie działalności gospodarczej, aby pomóc młodej kobiecie będącej rolnikiem na Litwie w realizacji jej ambicji*.

© Tim Hudson

* Więcej informacji o projektach można znaleźć pod adresem:
<http://projects.enrd.eu/competitiveness>

Francuski projekt ukazujący zagospodarowanie przestrzenne na rzecz zrównoważonej gospodarki leśnej

We francuskim obszarze Barrois finansowanie z EFRROW wykorzystano na wsparcie terytorialnego planowania dostaw w celu poprawy gospodarowania zasobami leśnymi. Planowanie przyczyniło się do propagowania zrównoważonego wykorzystania zasobów drewna, jednocześnie wspierając różne cele, w tym cele rekreacyjne, ochronę siedlisk leśnych oraz zachowanie długoterminowej roli lasu w łagodzeniu zmiany klimatu.

Terytorialne plany dostaw

Wsparcie z EFRROW wykorzystano na opracowanie terytorialnego planu dostaw dotyczącego lasu na obszarze Barrois we francuskim regionie Lotaryngia. Plan stanowi dobrą metodę praktycznej optymalizacji gospodarowania zasobami leśnymi z uwzględnieniem różnych potrzeb i zastosowań, w tym wykorzystania zasobów drewna, korzystania z lasów przez turystów oraz świadczenia usług w zakresie ochrony środowiska.

„Terytorialny plan dostaw stanowi realne narzędzie decyzyjne obejmujące podstawowe aspekty środowiskowe, ekonomiczne i społeczne! Dzięki temu narzędziu można zapewnić równowagę między zużyciem zasobów a ich dostępnością, aby uniknąć konfliktów w zakresie kontroli kosztów i wiarygodności dostaw drewna”.

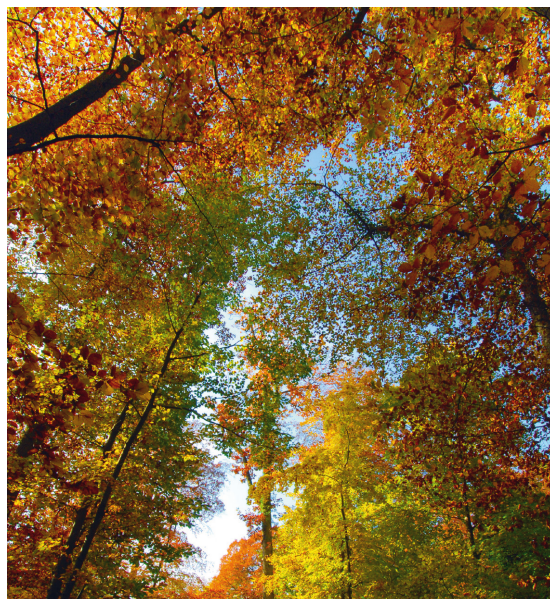
Christophe Antoine
przewodniczący stowarzyszenia Pays Barrois

Terytorialny plan dostaw dla Barrois powstał na bazie strategicznej inicjatywy działania na rzecz ochrony klimatu, której celem było zwiększenie możliwości pozyskiwania paliwa ze źródeł energii odnawialnej i zapobiegania emisjom gazów cieplarnianych z lokalnych lasów. Władze regionalne zdawały sobie sprawę, że obszar leśny, którym dysponują, jest znacznie większy w porównaniu ze średnim obszarem leśnym w większości francuskich regionów, co sprawia, że stanowi on wymierny atut pod względem rozwoju terytorialnego. Władze regionalne były jednak również świadome tego, że muszą posiadać większą wiedzę na temat swoich zasobów leśnych.

Celem projektu było zapewnienie dokładnych informacji na temat lokalnych zasobów leśnych. W jego ramach oceniono jakość i ilość różnych rodzajów zapasów drewna w różnych miejscach, a także różne warianty zbierania, pozyskiwania i komercjalizacji różnych zasobów drewna znajdujących się na tym terenie. Przeanalizowano perspektywy poprawy zdolności przetwórczych miejscowych tartaków oraz scenariusze dotyczące wykorzystania biomasy leśnej w kotłach opalanych drewnem.

Przydatne ustalenia

Ocena w ramach terytorialnego planu dostaw stanowiła skuteczne narzędzie decyzyjne dla zarządców lasów i zainteresowanych stron z obszaru Barrois. Oprócz aktualnych informacji na temat dostępności zasobów drewna

© Tim Hudson

Lasy zapewniają nam szereg korzyści ekonomicznych, społecznych i środowiskowych, co odzwierciedlają takie narzędzia jak terytorialny plan dostaw w Barrois.

opracowano nowe dane w celu ustalenia logistyki i kosztów wykorzystania niewykorzystanych zapasów drewna, w tym wydatków potrzebnych na zakup specjalistycznych maszyn i budowę dróg dojazdowych w lasach.

Wyniki umożliwiły zarządcom lasów opracowanie planu działania zapewniającego równowagę między różnymi interesami społeczno-ekonomicznymi a interesami środowiskowymi. W szczególności uzyskano dowody, że istnieje możliwość wykorzystania większej ilości zasobów drewna bez narażania na szkodę innych interesów społecznych i środowiskowych. Partnerzy projektu uzgodnili zestaw celów i etapy pośrednie w zakresie wykonania na potrzeby pomiaru długoterminowego wpływu projektu pod względem energii odnawialnej, miejsc pracy i zmiany klimatu.

„Opracowaliśmy terytorialny plan dostaw, aby uświadomić organom publicznym i właścicielom lasów, że dysponujemy znacznymi zapasami niewykorzystanego drewna, które można by wykorzystać do pozyskania energii bez ryzyka zachwiania równowagi leśnej”.

Christophe Antoine
przewodniczący stowarzyszenia Pays Barrois

© Pays Barrois

W celu opracowania kompleksowego terytorialnego planu dostaw konieczne było zaangażowanie różnych stron zainteresowanych terenami leśnymi.

Wyniki uwiarydliły także bieżące wyzwania dotyczące gospodarki leśnej. Wyzwania takie obejmują wpływ potencjalnego pokrywania się regionalnych łańcuchów dostaw z Alzacji, Luksemburga i Belgii oraz konieczność zapobiegania powielaniu działań między nimi. Jako dodatkowe wyzwanie wymagające koordynacji na poziomie terytorialnym określono rozdrobnienie własności terenów leśnych.

W przyszłości zespół ds. projektu ma opracować interaktywną wersję terytorialnego planu dostaw dostępną przez internet. W ten sposób wszyscy partnerzy projektu będą mogli zapoznać się z informacjami o dostępności dostaw drewna

w Barrois w czasie rzeczywistym oraz z wymogami w zakresie ich wykorzystania. Posiadając taką wiedzę, zainteresowane osoby z obszaru rozwoju regionalnego mogą dokonywać świadomych wyborów dotyczących inwestycji w miejskie systemy ciepłownicze i infrastrukturę logistyczną.

„Terytorialne plany dostaw bez wątpienia muszą dotrzeć do środowisk skupiających właścicieli takich zasobów. Jest to warunek konieczny dla propagowania pozyskiwania energii z drewna na obszarach wiejskich”.

Christophe Antoine
przewodniczący stowarzyszenia Pays Barrois

Tytuł projektu	Strukturyzacja sektora drewna na terenie wiejskim: terytorialny plan dostaw
Rodzaj beneficjenta	Przedsiębiorstwa i organy działające w sektorze leśnym
Finansowanie projektu	<ul style="list-style-type: none"> • Całkowity budżet: 55 000 euro • Wkład w ramach EFRROW: 27 825 euro
Więcej informacji	http://www.paysbarrois.com/lesactions-sur-le-territoire/valorisationdes-ressources-locales/structurationde-la-filiere-bois
Kontakt	pays.barrois@paysbarrois.com

Litewski projekt ukazujący wartość finansowania na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla młodych rolników

Młoda kobieta będąca rolnikiem na Litwie skorzystała ze wsparcia na rozpoczęcie działalności gospodarczej w ramach EFRROW, które wykorzystała na stworzenie nowoczesnego, rentownego gospodarstwa rolnego. Dzięki uzyskanemu wsparciu mogła skuteczniej zaplanować swoją działalność gospodarczą i zakupić nowy sprzęt, aby zapewnić wydajność i konkurencyjność swojego gospodarstwa rolnego.

© Justina Rudminaitė

Justina jest jedną z wielu młodych osób z całej Europy zajmujących się rolnictwem, które skorzystały z pomocy w ramach PROW realizowanych przez państwa członkowskie.

Biznesplany i wsparcie na rozpoczęcie działalności gospodarczej

Justina Rudminaitė z Wilkomierza na Litwie skorzystała ze wsparcia w ramach EFRROW, aby rozpocząć działalność gospodarczą jako młody rolnik. Justina chciała kontynuować rodzinne tradycje rolnicze i miała już dostęp do ziemi, jak również pewną ilość sprzętu. Dostępny sprzęt był jednak bardzo stary i zużyty. Justina potrzebowała wsparcia na rozpoczęcie działalności, które umożliwiłoby jej stworzenie nowoczesnego i konkurencyjnego gospodarstwa rolnego.

Jako młoda ambitna osoba posiadająca wiele pomysłów i aspiracji dotyczących swojej działalności pragnęła zainwestować w nowoczesne maszyny, dzięki którym mogłaby lepiej zrealizować swoje plany i uprawiać to, co zawsze chciała uprawiać. „Jako młoda osoba mam wiele pomysłów, które chciałabym wypróbować i zrealizować” – mówi Justina Rudminaitė. Dotyczy to wykorzystania „nowych technologii, nowych produktów i nowych podejść”.

„Konieczna była modernizacja sprzętu do pracy na roli, aby zapewnić lepszą jakość i szybsze tempo pracy [...] Dzięki otrzymanemu wsparciu zyskałam szansę na realizację moich pomysłów biznesowych”.

Justina Rudminaitė
młody rolnik, Litwa

W pierwszej kolejności Justina Rudminaitė musiała opracować biznesplan. Tego rodzaju planowanie stanowiło podstawowy etap dla zapewnienia sukcesu zakładanego przez nią nowego przedsięwzięcia w długiej perspektywie i pomogło Justynie zrozumieć potrzeby biznesowe związane z jej gospodarstwem rolnym i lepiej zaplanować działania.

„Mogłam zaplanować swoją działalność, a otrzymana pomoc oznaczała, że byłam w stanie pracować w bardziej zorganizowany sposób” – wspomina Justina.

Justina otrzymała finansowanie na pokrycie części kosztów zakupu nowego sprzętu, w tym mechanicznego siewnika, obcinaka hydraulicznego, rozsiewacza nawozu i maszyny do mielenia nasion. „Zdecydowałam się na zakup urządzeń potrzebnych do pracy przy wiosennym siewie. Osoby korzystające z takiego sprzętu pracują w znacznie lepszych i bardziej komfortowych warunkach. Można także zaoszczędzić na paliwie i naprawach” – podkreśla.

Dzięki wsparciu, które umożliwiło przyspieszenie pracy przy znacznie mniejszym wysiłku, Justina Rudminaitė stworzyła nowoczesne, rentowne gospodarstwo rolne.

„[Projekt] bardzo mi pomógł w modernizacji mojego gospodarstwa rolnego [...], dzięki czemu mogę konkurować z innymi gospodarstwami, ponieważ mogę szybciej wykonywać wysokiej jakości pracę, dzięki czemu warunki na moim polu są znacznie lepsze, a zbierane plony są dobrej jakości”.

Justina Rudminaitė
młody rolnik, Litwa

Jedna z wielu młodych osób zajmujących się rolnictwem

EFROW oferuje szczególne możliwości młodym ludziom, którzy dzięki wsparciu mogą rozpocząć działalność rolniczą samodzielnie albo jako partnerzy w rodzinnym gospodarstwie rolnym. W ramach pakietów finansowych EFROW młodym rolnikom oferuje się wyższe stawki płatności oraz promuje się szkolenia w zakresie umiejętności, aby mogli oni jak najlepiej wykorzystać uzyskane wsparcie.

Litewskie Ministerstwo Rolnictwa podkreśla, że w latach 2007–2013 wsparcie na rozpoczęcie działalności gospodarczej otrzymało 2215 młodych rolników. „Przyczyniło się to do realizacji nowych pomysłów i utworzenia miejsc pracy. Taka pomoc na poziomie Unii Europejskiej jest zatem bardzo ważna dla młodych rolników” – mówi przedstawiciel Ministerstwa Jonas Pupius. I dodaje, że około 20 tys. rolników na Litwie jest w wieku poniżej 40 roku życia i każdy z nich w latach 2014–2020 będzie mógł ubiegać się o wsparcie na rzecz działalności w wysokości do 70 000 euro.

© ENRD CP Tim Hudson

Justina jest dumna ze swojego gospodarstwa rolnego i uważnie śledzi możliwości poprawy jakości upraw.

„Młodzi rolnicy to przyszli producenci żywności, a także przyszli zarządcy gruntów. Wnoszą oni do rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich nowe pomysły i innowacje”.

Jonas Pupius
litewskie ministerstwo rolnictwa

Tytuł projektu	Wsparcie na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla młodych rolników
Rodzaj beneficjenta	Młody rolnik
Finansowanie projektu	<ul style="list-style-type: none"> Całkowity budżet: 40 000 euro Wkład w ramach EFROW: 30 000 euro
Więcej informacji	<ul style="list-style-type: none"> www.zum.lt www.youtube.com/watch?v=x-oABG7QSFY
Kontakt	j.rudminaitė@gmail.com

Priorytet 3

Organizacja łańcucha dostaw żywności

Priorytet 3 polityki rozwoju obszarów wiejskich w UE w latach 2014–2020 to: „Wspieranie organizacji łańcucha dostaw żywności, w tym przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych, promowanie dobrostanu zwierząt i zarządzania ryzykiem w rolnictwie”.

Realizacja tego priorytetu oznacza wspieranie producentów w skuteczniejszym docieraniu do ich klientów, w tym dzięki bardziej bezpośredniej sprzedaży, lepszym relacjom z detalistami oraz poprawie zapewniania jakości i lepszej reklamie. Może ona również oznaczać wsparcie gospodarstw rolnych w lepszym zarządzaniu ryzykiem.

Projekty realizowane w ramach EFRROW w latach 2007–2013 uwiaryściły już niektóre metody poprawy powiązań między producentami a detalistami lub bezpośrednio między producentami a konsumentami. Projekty ukazały także znaczenie i potencjał zwiększenia popytu na lokalne produkty rolnicze poprzez prowadzenie lokalnych kampanii reklamowych podkreślających jakość produktów.

Łączenie producentów z konsumentami

W ramach projektów EFRROW wspierano działania, których celem jest **usunięcie luki między producentami rolnymi a konsumentami**. Przykładowo hiszpański projekt umożliwił lokalne przetwórstwa mięsa ze zwierząt hodowanych metodami naturalnymi, co ułatwiło nawiązanie bezpośrednich kontaktów między producentami a klientami, którzy mają większe zaufanie do jakości tego rodzaju produktów. W ramach realizowanego w Estonii projektu przedsiębiorca uzyskał wsparcie we wprowadzeniu mobilnej wyciskarki soku w celu dostarczania **ekologicznego soku jabłkowego za pośrednictwem lokalnych łańcuchów dostaw***.

Studium przypadku na stronie 13 dotyczy projektu na rzecz współpracy między partnerami we Francji i w Portugalii, w ramach którego analizowano możliwość skrócenia łańcuchów dostaw na obszarach podmiejskich*.

Rozwój popytu na rynku

Prace nad organizacją łańcucha dostaw żywności zazwyczaj skupiają się na **promowaniu popytu**, szczególnie na lokalne produkty. W ramach francuskiego projektu EFRROW zachęcano ludzi do kupowania i spożywania lokalnych produktów, w tym za pośrednictwem **ekologicznego przewodnika po lokalnej gastronomii***, w którym przedstawiono korzyści związane z nabywaniem lokalnych sezonowych produktów i promowano lokalne potrawy przyrządzane z lokalnych składników.

Na stronie 14 przedstawiono studium przypadku dotyczące projektu realizowanego w Hiszpanii, w ramach którego przeprowadzono wspólną kampanię marketingową promującą lokalne produkty, w którą zaangażowało się 20 lokalnych grup działania inicjatywy LEADER w regionie Aragonii*.

Zarządzanie ryzykiem

W ramach projektów EFRROW wspierane są także działania na rzecz poprawy **zarządzania ryzykiem** w rolnictwie w celu zapewnienia sprawnego funkcjonowania łańcucha dostaw żywności. W ramach projektu realizowanego w Finlandii opracowano nowe oprogramowanie do przetwarzania danych z **elektronicznych kolczyków*** zakładanych bydłu, co umożliwiło zarządzanie dużymi stadami i ograniczenie ryzyka pomyłek związanych z poszczególnymi zwierzętami. W ramach projektu badawczego w Estonii eksperymentowano z różnymi nawozami, poziomami intensywności i technikami siewu w celu poprawy wydajności zbiorów zbóż i ograniczenia związanych z tymi zbiorami zagrożeń.

© Tim Hudson

* Więcej informacji o projektach można znaleźć pod adresem:
<http://projects.enrd.eu/foodchain>

Francusko-portugalski projekt skracა łańcuchy dostaw żywności pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi

Projekt „Rozwój obszarów podmiejskich za sprawą krótkich łańcuchów dostaw” obejmował wymianę pomysłóv i doświadczeń oraz opracowanie nowych metod poprawy powiązań w obrębie lokalnych łańcuchóv dostaw żywności. Projekt koncentrował się na obszarach podmiejskich, czyli na obszarach wiejskich położonych w pobliżu większych miejscowości i miast.

W ramach tego transnarodowego projektu na rzecz współpracy między obszarami wiejskimi we francuskim regionie Pays du Mans i na portugalskim półwyspie Península de Setúbal przeanalizowano dobre praktyki pod względem ograniczania długości lokalnych łańcuchóv dostaw na obszarach podmiejskich. Celem projektu było wykorzystanie znacznych możliwości poprawy na tych ważnych obszarach poprzez tworzenie połączeń między rynkami miejskimi i centrami usługowymi a producentami żywności, energii i innych usług na obszarach wiejskich.

„Wymiana uzupełniających się doświadczeń przyczyniła się do zagwarantowania naszego sukcesu. Odkryliśmy, że ważni nabywcy na naszym rynku nie posiadają właściwej wiedzy na temat dostępności lokalnych produktów pochodzących z Pays du Mans”.

Hélène Penven
Pays du Mans, Francja

Korzyści płynące ze współpracy

Gmina Pays du Mans była partnerem wiodącym projektu, który powstał na bazie wcześniejszych działań realizowanych w ramach inicjatywy LEADER. Koordynatorka Hélène Penven podkreśla sposób, w jaki transnarodowy wymiar projektu sprzyjał powstawaniu nowych pomysłów: „we Francji bardzo dużą wagę przywiązywaliśmy do samorządóv terytorialnych, jednak już po pierwszych spotkaniach zdaliśmy sobie sprawę z tego, że więcej moglibyśmy osiągnąć, angażując większą liczbę organizacji”.

Francuski partner utworzył komitet sterujący, którego celem było poznawanie różnych punktóv widzenia, w tym

przedstawicieli samorządóv terytorialnych, agencji rozwoju regionalnego, rolnictwa, handlu, środowiska akademickiego i badawczego. „W rezultacie prowadzonej współpracy doszliśmy do wniosku, że potencjalne korzyści może przynieść rozszerzenie naszej strategii, tak aby nie ograniczała się ona jedynie do stołówek w sektorze publicznym, takich jak stołówki w szkołach i budynkach publicznych” – podkreśla Hélène Penven.

W Portugalii zorganizowano specjalną konferencję w celu wymiany dobrych praktyk¹. Konferencja obejmowała owocne debaty na temat skutecznego krótkiego łańcucha dostaw pomiędzy producentami żywności a konsumentami z okolic Lizbony i Setúbal (projekt PROVE). Wykazano, że tego rodzaju działanie na rzecz rozwoju obszaróv wiejskich przynosi korzyści pod względem nowych miejsc pracy związanych z żywnością, jakością produktów, sprzedaży bezpośredniej oraz zrównowazenia środowiskowego.

„Wszyscy wiemy, jak uzyskać plony. Trudniej jest je sprzedać”.

Maria Simões
producentka PROVE, Portugalia

W ramach wymiany odbyło się szereg wizyt. „Widzieliśmy, że nasi portugalscy partnerzy odnosili wiele sukcesóv w zakresie poprawy powiązań z prywatnymi restauracjami w ramach łańcucha dostaw. Nasze pomysły dotyczące ukierunkowania działań na klientóv z sektora publicznego pomogły z kolei producentom z Portugalii odkryć nowe rynki zbytu” – stwierdza dalej Hélène Penven.

1 http://www.adreps.pt/eventos/_EN/ivisitas.html

© CEM/JKA-Pays du Mans

W trakcie procesóv wymiany wiedzy w ramach projektu zidentyfikowano nowe miejskie rynki dla lokalnych produktów rolnych.

Tworzenie krótszych łańcuchów dostaw

Jednym z kluczowych wyników projektu była karta zobowiązań, na mocy której rolnicy i właściciele restauracji zobowiązali się do komercjalizacji wysokiej jakości produktów w ramach krótkich łańcuchów dostaw. W karcie uwzględniono różne potrzeby i oczekiwania poszczególnych podmiotów, tak aby lokalny łańcuch dostaw był trwały i wydajny, obejmujące takie aspekty, jak: minimalna nabywana ilość, minimalna oferowana ilość, wstępne planowanie, definicja wysokiej jakości produktów oraz organizacja logistyczna.

Oprócz celów w zakresie zrównoważoności związanych z dostarczaniem żywności ekologicznej, która zostawia mniejszy ślad węglowy, dużą wagę przywiązywano także do kwestii społecznych. Główne podejście zastosowane w ramach projektu polegało na zwiększeniu wzajemnego zrozumienia miejskich konsumentów i wiejskich producentów, aby usprawnić dostawę świeżych produktów z obszarów wiejskich. W wyniku projektu nawiązano również nowe partnerstwa w ramach sieci producentów żywności oraz między organizacjami nabywającymi żywność.

„Nasz projekt wskazuje na komplementarność między obszarami miejskimi i wiejskimi, o czym świadczy tworzenie nowych powiązań w ramach łańcuchów dostaw między producentami żywności a osobami świadczącymi komercyjne usługi gastronomiczne w restauracjach i stołówkach”.

Hélène Penven
Pays du Mans, Francja

Tytuł projektu	Rozwój obszarów podmiejskich za sprawą krótkich łańcuchów dostaw
Rodzaj beneficjenta	Lokalne grupy działania w ramach inicjatywy LEADER
Finansowanie projektu	• Całkowity budżet: 50 662 euro • Wkład w ramach EFRROW: 27 864 euro
Więcej informacji	• www.paysdumans.fr • www.adrepes.pt
Kontakt	• helene.penven@paysdumans.fr • ADREPES@adrepes.pt

Miejscowa żywność dla miejscowej ludności w Hiszpanii

W ramach wspieranego z EFRROW projektu „Pon Aragon en Tu Mesa” (Smaki Aragonii na naszych stołach) opracowano szereg działań propagujących miejscową żywność Aragonii. Celem projektu było zmniejszenie dystansu między lokalnymi producentami a klientami, a tym samym udoskonalenie łańcucha dostaw żywności.

Koordynowana współpraca

Projekt opierał się na współpracy 20 lokalnych grup działania w Aragonii, które zidentyfikowały wspólny interes polegający na promowaniu lokalnych produktów wśród lokalnych mieszkańców regionu. We współpracę zaangażowano setki rolników, producentów żywności, restauracji, sklepów, lokalnych stowarzyszeń, podmiotów sektora publicznego i dostawców usług technicznych.

Projekt obejmował wszystkie rodzaje rolniczych produktów spożywczych wytwarzanych lub przetwarzanych na obszarach wiejskich Aragonii. Partnerzy projektu łącznie dostarczają szeroki asortyment świeżych owoców, warzyw, mięsa, produktów mleczarskich, miodu, olejów, przypraw, zbóż, słodczy, win i innych napojów oraz żywności przetworzonej i żywności w puszcze.

Partnerzy opracowali cykl działań koordynowanych w ramach wspólnej inicjatywy marketingowej „Smaki Aragonii na naszych stołach”. Kluczem do sukcesu projektu jest skuteczna koordynacja, zważywszy na fakt, że przy podejmowaniu decyzji zarządczych konieczne było uwzględnienie wymagań dużej liczby różnych zainteresowanych stron.

„Celem projektu było, aby na stołach mieszkańców Aragonii zagościły aragońskie produkty, co pobudzi rozwój obszarów wiejskich i ułatwi promocję możliwości w zakresie turystyki związane z żywnością produkowaną w regionie”.

ze strony internetowej Pon Aragon en Tu Mesa

© Pon Aragon en Tu Mesa

Stanowiska promocyjne przyczyniły się do zwiększenia znajomości i docenienia regionalnej żywności.

Narzędzia marketingowe

Produkty, które powstały w ramach projektu, były skierowane do miejscowych konsumentów i turystów oraz sklepów, dystrybutorów, hoteli i restauracji. Obejmowały one materiały promocyjne dotyczące wielu różnych lokalnych produktów, zbiór przepisów bazujących na lokalnych produktach oraz zestaw książek z ćwiczeniami dla szkół.

W różnych lokalizacjach w regionie zorganizowano warsztaty i wydarzenia promocyjne, w tym kursy kulinarne, podczas których potrawy przyrządzano z lokalnych produktów.

W ramach projektu opracowano dziewięć wiejskich szlaków kulinarnych w Aragonii dedykowanych zarówno dla lokalnych mieszkańców, jak i dla turystów.

Szlaki kulinarne i lokalną żywność promowano w ramach specjalnych audycji nadawanych przez regionalną stację radiową. Każda audycja dotyczyła innego obszaru w regionie i koncentrowała się na wybranych, najbardziej charakterystycznych produktach żywnościowych z każdego obszaru; słuchaczy zapraszano do przedstawiania własnych przepisów. Informacje o audycji nadała stacja radiowa o zasięgu ogólnokrajowym.

Specjalna strona internetowa poświęcona projektowi stanowi główne źródło informacji na temat organizowanych wydarzeń oraz materiałów dostępnych w ramach projektu. Na stronie można znaleźć między innymi przewodnik po regionalnych producentach i wyszukiwarkę restauracji serwujących regionalne dania w Aragonii. W ramach ogólnej strategii marketingowej projekt jest powszechnie reklamowany w internecie: utworzono profil na Facebooku i konto na Twitterze dedykowane programowi, a w serwisie YouTube umieszczono nagrania wideo dotyczące projektu.

Korzyści związane z krótkimi łańcuchami dostaw

Zachęcanie do spożywania lokalnych produktów może spowodować wzrost popytu na korzyść lokalnych rolników

oraz lokalnych restauracji i agencji turystycznych, które mogą reklamować się, powołując się na lokalne specjały. Jednocześnie spożywanie lokalnych produktów prowadzi do zmniejszenia odległości pokonywanych podczas transportu, a tym samym ograniczenia kosztów i emisji związanych z transportem oraz oszczędności czasu, co w rezultacie pozwala zachować świeżość i jakość żywności.

Ponadto wielu konsumentów docenia świadomość, że żywność, którą spożywają, została wyprodukowana w danym regionie, oraz możliwość porozmawiania z producentami i detalistami. Producenci również czerpią korzyści z takich interakcji, ponieważ zyskują przydatne informacje na temat zwyczajów zakupowych swoich klientów, ich zainteresowań, a także czynników, które wpływają na ich lojalność.

Wiele programów rozwoju obszarów wiejskich skupia się na tego rodzaju ograniczeniu długości łańcuchów dostaw żywności ze względu na związane z tym liczne dodatkowe korzyści. Podejście opracowane w Aragonii w celu realizacji tej idei stanowi interesujący przykład sposobu, w jaki można opracować tego rodzaju projekty.

„Okazało się, że tego rodzaju projekty na rzecz współpracy są przydatne i leżą w interesie naszych obszarów wiejskich”.

Luis Marruedo

dyrektor generalny ds. rozwoju obszarów wiejskich,
Aragonia, Hiszpania

Tytuł projektu	Pon Aragon en Tu Mesa (Smaki Aragonii na naszych stołach)
Rodzaj beneficjenta	Lokalne grupy działania
Finansowanie projektu	Finansowanie w ramach PROW ogółem: 2 750 000 euro
Więcej informacji	www.ponaragonentumesa.com
Kontakt	info@ponaragonentumesa.com

W ramach projektu podjęto współpracę z restauracjami w celu propagowania gotowania przy użyciu lokalnych produktów.

© Pon Aragon en Tu Mesa

Priorytet 4

Wzmacnianie ekosystemów

Priorytet 4 polityki rozwoju obszarów wiejskich w UE w latach 2014–2020 to: „Odtwarzanie, ochrona i wzmacnianie ekosystemów związanych z rolnictwem i leśnictwem”.

Realizacja tego priorytetu oznacza odtworzenie, ochronę i wzmocnienie różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich. W regionach rolniczych może to oznaczać propagowanie rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej lub lepszą gospodarkę wodną i unikanie zanieczyszczenia z nawozów i pestycydów. Priorytet ten może także wiązać się z lepszym zagospodarowaniem gleb oraz z ochroną przed erozją, która może niszczyć ekosystemy, oraz z ochroną genetycznych zasobów rolnych.

Projekty realizowane w ramach EFRROW w latach 2007–2013 pokazały, w jaki sposób można udzielać wsparcia na rzecz programów rolnośrodowiskowych (w ramach których rolnicy otrzymują płatności z tytułu świadczenia usług w zakresie ochrony środowiska). W ramach projektów udzielono także wsparcia na rzecz inicjatyw obejmujących bezpośrednie interwencje służące promowaniu lokalnej różnorodności biologicznej, w tym sadzenie rodzimych gatunków roślin oraz zwalczanie różnych form zanieczyszczenia.

Propagowanie zarządzania środowiskiem

Wsparcie w ramach projektów EFRROW przeznaczone bezpośrednio na **realizację programów rolnośrodowiskowych**. Przykładowo w ramach projektu realizowanego w Grecji sporządzono pięcioletni **program rolnośrodowiskowy*** w szczególnym kontekście zarządzania winnicami, w ramach którego nie tylko promowano lokalne środowisko naturalne, lecz także wspierano produkcję wysokiej jakości wina. W ramach hiszpańskiego projektu opracowano i wdrożono narzędzia w zakresie wsparcia opracowywania modeli biznesowych na potrzeby rozwoju przedsiębiorczości na chronionych obszarach naturalnych.

Studium przypadku na stronie 17 dotyczy niemieckiego projektu ukazującego dobrą praktykę w zakresie realizacji opartego na wynikach programu płatności rolnośrodowiskowych*.

Projekty EFRROW pokazały także inne sposoby **wspierania programów rolnośrodowiskowych**. W ramach projektu realizowanego w Austrii utworzono ogólnokrajową sieć 50 rolników, której zadaniem było **monitorowanie wyników rolnośrodowiskowych***, a konkretnie liczenie i rejestrowanie roślin wybranych jako wskaźniki środowiskowe w celu poprawy wiedzy na temat wpływu rolnictwa na różnorodność biologiczną. W ramach innego projektu realizowanego w Austrii opublikowano cztery broszury, w których **informowano rolników o możliwościach związanych z programami rolnośrodowiskowymi i ich potencjale***.

Interwencje na rzecz różnorodności biologicznej

Projekty EFRROW obejmują **bezpośrednie interwencje na rzecz ochrony i wzmocnienia ekosystemów**. Na przykład w ramach projektu realizowanego we Flandrii (Belgia) **wyhodowano i posadzono siewki rodzimej flory***. Co więcej, ustanowiono nowy znak jakości roślin rodzimych, w ten sposób reklamując siewki w celu zachęcenia do ich częstszego sadzenia. W ramach projektu w Austrii podjęto działania mające na celu dezaktywację systemów odwadniania w celu odtworzenia terenów podmokłych, zapewniając tym samym siedliska wodne dla ptaków i możliwości turystyczne dla lokalnych mieszkańców.

Na stronie 18 przedstawiono studium przypadku dotyczące projektu międzynarodowej współpracy poświęconego możliwym sposobom ochrony europejskich pszczoł i kluczowej roli, jaką pszczoły odgrywają w zakresie różnorodności biologicznej i biogospodarki w UE*.

Celem podejść zastosowanych w ramach innych projektów było **bezpośrednie zwalczanie zanieczyszczenia**, które może zagrażać ekosystemom, w szczególności poprzez wywieranie niekorzystnego wpływu na jakość wody i gleby. W ramach estońskiego projektu poprawiono wydajność i skuteczność produkcji biokompostu, dzięki czemu na każde 7 m³ wyprodukowanego kompostu zaoszczędzono dziesięć litrów benzyny ciężkiej. W ramach nieco odmiennego projektu realizowanego w Irlandii Północnej udzielono wsparcia na rozwój innowacyjnej działalności gospodarczej mającej na celu usunięcie gum do żucia i innych odpadów nieulegających biodegradacji z ulic i chodników w regionach z przewagą obszarów wiejskich.

© Tim Hudson

* Więcej informacji o projektach można znaleźć pod adresem:
<http://projects.enrd.eu/ecosystems>

Oparty na wynikach system płatności rolnośrodowiskowych przynosi korzyści w Niemczech

Niemcy są liderem pionierskich metod rolnośrodowiskowych opartych na wynikach. Wsparcie przyznawane w ramach projektu **PAULa** na rzecz obszarów trawiastych o dużej różnorodności gatunkowej w Nadrenii-Palatynacie stanowi przykład dobrej praktyki pod względem podejścia do wdrażania opartego na wynikach systemu płatności rolnośrodowiskowych.

Oparte na wynikach systemy płatności rolnośrodowiskowych to systemy, w ramach których rolnicy i zarządzający gruntami otrzymują płatności z tytułu osiągnięcia określonego rezultatu lub wyniku w zakresie ochrony środowiska. W ramach tego rodzaju podejść opartych na wynikach rolnicy mogą w elastyczny sposób wykorzystywać swoją wiedzę i swoje doświadczenie w celu gospodarowania gruntami w sposób korzystny nie tylko dla ich zwykłej działalności rolniczej, lecz także dla różnorodności biologicznej.

„Istnieją trzy kluczowe czynniki warunkujące skuteczną realizację systemów opartych na wynikach. Po pierwsze, systemy muszą zostać zrozumiane i zaakceptowane przez zainteresowane strony z obszaru rolnictwa i ochrony środowiska naturalnego. Po drugie, konieczne są odpowiednie wskaźniki, które będą łatwe w stosowaniu i monitorowaniu. Po trzecie, ważne jest zapewnienie przydatnych porad i wskazówek dotyczących wdrażania systemów”.

dr Rainer Oppermann

Institut Agroekologii i Bioróżnorodności, Mannheim,
Niemcy

Ustanowienie elastycznego systemu

Inge Unkel z instytucji zarządzającej PROW w Nadrenii-Palatynacie w północno-zachodnich Niemczech wyjaśnia, że „w Nadrenii-Palatynacie jedno ministerstwo odpowiada zarówno za ochronę przyrody, jak i za rolnictwo. Tego rodzaju system pozwala nam zatem na realizowanie wspólnego podejścia zarówno w zakresie ochrony przyrody, jak i działalności rolniczej [...]. Z opracowaniem systemu nie wiązały się żadne istotne problemy. Potrzebowaliśmy jednak dodatkowej wiedzy fachowej na potrzeby naszych pracowników, którzy zajmują się sprawdzaniem uzyskanych wyników”.

Model opartego na wynikach systemu płatności rolnośrodowiskowych zastosowany w ramach projektu jest mniej rygorystyczny w porównaniu z innymi, bardziej standardowymi modelami rolnośrodowiskowymi, w ramach których działalność rolnicza jest zazwyczaj objęta ściślejszymi kontrolami. „Główna korzyść tego opartego na wynikach programu polega na tym, że rolnicy zyskują większą elastyczność, dzięki czemu w większym stopniu pozytywnie oceniają system” – podkreśla Susanne Venz, doradca rolniczy świadcząca usługi na rzecz rolników w Nadrenii-Palatynacie.

Lena Berger jest młodym rolnikiem otrzymującym płatności w ramach projektu PAULa z tytułu ochrony kwiatów polnych rosnących na łąkach kośnych należących do jej rodzinnego gospodarstwa rolnego. Lena uważa, że realizowany w Nadrenii-Palatynacie, oparty na wynikach system płatności

© Tim Hudson

Doradcy rolniczy odgrywają podstawową rolę, ponieważ pomagają szkolić rolników biorących udział w opartym na wynikach systemie płatności rolnośrodowiskowych w zakresie identyfikowania dzikich gatunków i monitorowania wyników.

rolnośrodowiskowych przynosi jej i jej gospodarstwu rolnemu wiele korzyści. „W porównaniu z poprzednimi systemami obecnie możemy decydować, kiedy kosimy łąkę. Możemy uwzględnić warunki pogodowe i wzrost łąk, dzięki czemu możemy wytwarzać lepszej jakości zielenkę na potrzeby naszego gospodarstwa rolnego” – mówi Lena.

„Rolnicy poprosili o większą elastyczność w porównaniu z wcześniejszymi systemami opartymi na zarządzaniu, a my zrealizowaliśmy te postulaty w ramach systemu opartego na wynikach”.

Inge Unkel

instytucja zarządzająca PROW w Nadrenii-Palatynacie

Umożliwienie samodzielnego monitorowania

Doradcy rolniczy, tacy jak Susanne Venz, w dużej mierze stanowią o skuteczności systemów. Udzielanie wskazówek często oznacza organizację szkoleń dla rolników w zakresie technik, które mogą stosować do samodzielnego monitorowania dzikiej przyrody występującej na ich polach, na przykład poprzez liczenie gatunków wzdłuż wyznaczonej ścieżki, zwanej transektem. „Udzielam informacji rolnikom na temat gatunków i pokazuję im, jak zaplanować transekt na

łące i jak przeprowadzić monitorowanie wzdłuż transektu” – wyjaśnia Susanne Venz.

Budowanie zdolności rolników do samodzielnego monitorowania może przyczynić się do uproszczenia administracji i kontroli w ramach opartego na wynikach systemu płatności rolnośrodowiskowych, ponieważ kontrolę wyników w zakresie różnorodności biologicznej, która często wymaga tylko jednej wizyty organu finansującego, zazwyczaj łatwiej jest przeprowadzić niż kontrolę działań w zakresie zarządzania. W porównaniu kontrola działań w zakresie zarządzania w ramach konwencjonalnych systemów rolnośrodowiskowych może wymagać dwóch lub trzech wizyt monitorujących.

Lena Berger nie ma żadnych problemów z pomiarem osiąganych przez siebie wyników w zakresie ochrony przyrody. „Od doradcy rolniczego otrzymałam wszystkie potrzebne materiały i pokazano mi, w jaki sposób powinnam monitorować gatunki. Przed pierwszym koszeniem łąki przechodzę przez łąkę i korzystam z materiałów zawierających wytyczne, które otrzymałam od doradcy rolniczego. Jeżeli mam jakieś pytania, zawsze mogę zwrócić się z nimi do doradcy”.

Ponadto obecnie Lena Berger posiada znacznie większą wiedzę na temat wartości jej łąk pod kątem różnorodności biologicznej. „Dzięki temu opartemu na wynikach podejściu

dowiedziałam się więcej o różnorodności gatunkowej tutejszych łąk i bardziej niż wcześniej jestem przekonana, że warto o nią dbać” – podkreśla.

„Z oceny systemu wynika, że z biegiem lat od roku 2008 liczba gatunków wzrosła. Zwiększyła się także liczba rolników uczestniczących w systemie”.

Susanne Venz
doradca rolniczy w ramach projektu PAULA

Tytuł projektu	Systemy rolnośrodowiskowe w ramach projektu PAULA „Kennartenprogramme”
Rodzaj beneficjenta	Rolnicy gospodarujący obszarami trawiastymi o dużej różnorodności gatunkowej
Finansowanie projektu	System w ramach projektu PAULA został w 60% sfinansowany z EFRROW, a 40% stanowiły środki krajowe (2007–2013)
Więcej informacji	<ul style="list-style-type: none"> • http://ec.europa.eu/environment/nature/rbaps/articles/2_en.htm • http://ec.europa.eu/environment/nature/rbaps/videos/DE-video.htm
Kontakt	dlr-rnh@dlr.rlp.de

Projekt współpracy chroni istotną rolę europejskich pszczół

Celem działań podejmowanych w ramach projektu „Pszczoły a różnorodność” (ang. *Bees and Diversity*) była ochrona europejskich pszczół i podstawowej roli, jaką pszczoły odgrywają w zachowaniu różnorodności biologicznej i wspieraniu biogospodarki przez zapylenie roślin. W ramach projektu siedem państw członkowskich UE zaangażowało się w realizację wspólnych inicjatyw na rzecz ochrony populacji pszczół w Europie.

Znaczna część europejskich gatunków roślin bezpośrednio zależy od zapylenia przez owady, zwłaszcza przez pszczoły. Jednocześnie pszczoły mają także wartość ekonomiczną, produkując miód i inne przydatne produkty, w tym wosk pszczeli i mleczko pszczele.

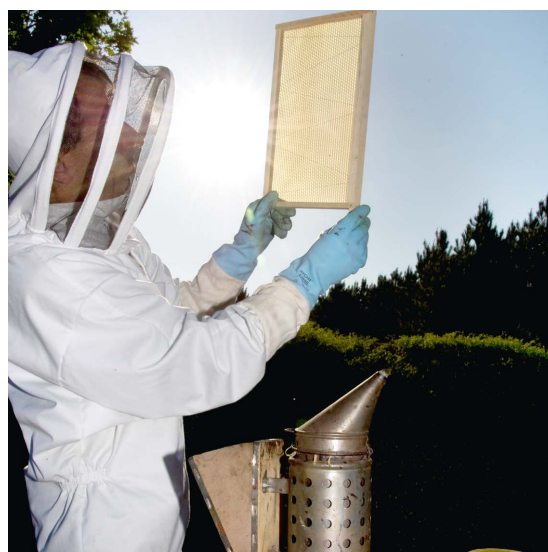
„Pszczoły mają krytyczne znaczenie dla środowiska naturalnego, ponieważ podtrzymują różnorodność biologiczną, zapewniając niezbędne zapylenie wielu różnym roślinom uprawnym i dziko rosnącym”.

Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności

Transnarodowe inicjatywy na rzecz ochrony

Rozwiązanie problemu obserwowanego w ostatnich czasach spadku liczebności populacji pszczół nie stanowi wyzwania stojącego jedynie przed jednym regionem lub jednym krajem. Cel ten doprowadził do połączenia sił przez partnerów z Belgii, Danii, Finlandii, Francji, Niemiec, Słowacji i Wielkiej Brytanii w kierunku podjęcia działań na rzecz ochrony pszczół, a co za tym idzie również różnorodności biologicznej.

W wyniku współpracy podjętej między państwami w każdym obszarze wdrożono zlokalizowany zestaw działań służących

© Tim Hudson

Znaczenie pszczół nie ogranicza się do ochrony przyrody. Są one również powszechnie wykorzystywane jako źródło dochodu na europejskich obszarach wiejskich.

© Axel Mitzka

Projekt przyczynił się do wprowadzenia innowacji, takich jak na przykład bezpieczny ul, tzw. „beepass”, pierwszy tego rodzaju w Niemczech.

temu samemu ogólnemu celowi polegającemu na ochronie pszczoł. Działania obejmowały trzy wspólne zagadnienia:

- informowanie i edukowanie służące zwiększeniu wiedzy na temat znaczenia ochrony pszczoł i istnienia zagrożeń dla pszczoł;
- działalność pszczelarską w ramach gospodarki wiejskiej, w tym promowanie produktów pszczelich i dostarczanie uli;
- prace w zakresie zarządzania gruntami przyczyniające się do wzmocnienia siedlisk pszczelich poprzez sadzenie upraw bezpiecznych dla pszczoł lub inne praktyczne działania ochronne ukierunkowane na publiczne tereny zielone.

Celem projektu było w szczególności ograniczenie zagrożenia, jakie dla pszczoł stanowią pestycydy, oraz poprawa dostępności wysokiej jakości żywności, na którą największe zapotrzebowanie jest w krytycznych porach roku, takich jak jesień, oraz na obszarach geograficznych, na których nie występuje różnorodność biologiczna. Partnerzy dążyli także do zachęcenia krajowego sektora pszczelarstwa do zwiększania liczebności pszczoł.

„Obecnie szkolimy 12 pszczelarzy, aby stworzyli spółdzielnię pszczelarską w celu utrzymania 30 uli w lokalizacjach objętych PROW”.

grupa LEADER w Merthyr Tydfil, Zjednoczone Królestwo

Komunikacja i wymiana informacji

Projekt obejmował znaczne inwestycje w kampanie informacyjne skierowane do kluczowych decydentów, takich jak rolnicy i organy publiczne, a także do ogółu społeczeństwa. Słowaccy partnerzy skoncentrowali się na współpracy ze szkołami w celu informowania dzieci o tym, jak ważne są pszczoły. Francuscy partnerzy wykazali podobne zainteresowania i rozpowszechnili nowatorski model ula przeznaczony do celów edukacyjnych.

Kolejnym istotnym elementem strategii współpracy była wymiana informacji i pomysłów między partnerami. Podczas sesji tworzenia sieci kontaktów powstało wiele przydatnych nowych pomysłów oraz wymieniono się wieloma takimi pomysłami. Zostały one udokumentowane i rozpowszechnione za pośrednictwem wielojęzycznej strony internetowej poświęconej projektowi.

W Danii opracowano i wypromowano koncepcję „pszczoł miejskich”, w tym jako sposób oferowania możliwości w zakresie marketingu niszowego. Projekt przyczynił się do zainstalowania uli na terenach publicznych oraz do sadzenia kwiatów bezpiecznych dla pszczoł na trawiastych poboczach wzdłuż dróg lądowych i wodnych. Projekt obejmował także ustanowienie nowego centrum informacyjnego ds. pszczoł.

Partnerzy projektu poznali przykład interesującego nowego doświadczenia pochodzącego z fińskich regionów, na których uprawia się owoce miękkie. Przykład ten pokazuje możliwość wykorzystywania pszczoł do rozprzestrzeniania grzyba o dobroczynnych właściwościach na polach truskawek w celu ochrony upraw przed szkodnikami. Rezultat ten osiągnęło w testach z udziałem 100 pszczelarzy posiadających 300 uli, którzy umieścili grzyb o dobroczynnych właściwościach u wylotu uli.

„Aby projekt został z powodzeniem zrealizowany również na poziomie lokalnym, konieczne jest osiągnięcie konsensusu w sprawie potrzeb w zakresie ochrony przyrody na poziomie europejskim”.

grupa LEADER w Lolland, Dania

Tytuł projektu	Pszczoły a różnorodność
Rodzaj beneficjenta	Grupy ochrony przyrody i przedsiębiorstwa rolno-spożywcze
Finansowanie projektu	<ul style="list-style-type: none"> • Całkowity budżet: 441 913 euro • Wkład w ramach EFRROW: 252 901 euro
Więcej informacji	www.bee-leader.eu
Kontakt	camille.matz@paysvoironnais.com

Priorytet 5

Efektywne gospodarowanie zasobami

Priorytet 5 polityki rozwoju obszarów wiejskich w UE w latach 2014–2020 to: „Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym”.

Realizacja tego priorytetu oznacza w szczególności poprawę wydajności zużycia wody i energii w sektorze rolnym i powiązanych branżach, a także zwiększenie wykorzystania odnawialnych i trwałych zasobów. Oznacza ona również poprawę wykorzystania materiałów odpadowych, produktów ubocznych i pozostałości. Aspekt priorytetu dotyczący odporności na zmianę klimatu oznacza ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i zwiększenie pochłaniania dwutlenku węgla w celu łagodzenia zmiany klimatu, przy jednoczesnym przystosowaniu do nieuniknionych skutków zmiany klimatu.

Projekty realizowane w ramach EFRROW w latach 2007–2013 uwiaryściły już metody na osiągnięcie tych celów w zakresie efektywnego gospodarowania zasobami, których przykłady można znaleźć poniżej.

Bardziej zrównoważone zużycie energii

Projekty realizowane w ramach EFRROW uwiaryściły innowacyjne podejścia do **ograniczenia zużycia energii z sieci** w gospodarstwach rolnych. W ramach projektu w Walii (UK) opracowano i zademonstrowano dom w gospodarstwie rolnym funkcjonujący w całości poza siecią elektroenergetyczną, który czerpie energię z zasobów odnawialnych. W ramach hiszpańskiego projektu monitorowano zużycie energii w 56 gminach i jednostkach administracji publicznej za pośrednictwem sieci 13 lokalnych zarządców energią w celu propagowania większej efektywności energetycznej.

Studium przypadku na stronie 21 dotyczy projektu realizowanego w Holandii, w ramach którego utworzono elektrownię geotermiczną służącą do ogrzewania na potrzeby produkcji żywności i roślin ogrodnich z wykorzystaniem zasobów odnawialnych*.

Bardziej zrównoważone zużycie wody

W ramach projektów EFRROW **zoptymalizowano zużycie wody** w celu ograniczenia marnowania wody, przy jednoczesnym idealnym zaspokojeniu potrzeb rolniczych. Przykładowo w ramach projektu realizowanego we Flandrii (Belgia) zastosowano specjalistyczne oprogramowanie i technologię satelitarną do umożliwienia rolnikom **dokładnego pomiaru i zaspokojenia potrzeb w zakresie nawadniania upraw***. W ramach projektu realizowanego w Grecji prosty system poboru wody zastąpiono systemem elektronicznym w większym stopniu opartym na szczególnych potrzebach rolników.

Na stronie 22 przedstawiono studium przypadku dotyczące projektu realizowanego na Malcie, w ramach którego opracowano podejście w większym stopniu oparte na dowodach, dotyczące wydobycia wody i wykorzystania wody uzdatnionej do celów nawadniania*.

Bardziej zrównoważone wykorzystanie innych zasobów

Studium przypadku dotyczące zrównoważonej gospodarki leśnej, przedstawione w sekcji 2 poświęconej rentowności gospodarstw rolnych, stanowi przydatny przykład możliwych podejść do **zrównoważonej gospodarki zasobami leśnymi**. Jednocześnie w ramach szeregu projektów, w tym kilku na Łotwie, finansowanie w ramach EFRROW wykorzystano na wsparcie **zalesienia służącego sprostaniu wielu potrzebom, w tym w zakresie składowania dwutlenku węgla*** do celów **łagodzenia zmiany klimatu**.

Projekty finansowane z EFRROW uwiaryściły również wiele pomysłów i możliwości na rzecz **lepszego wykorzystania innych zasobów**, w tym odpadów i produktów ubocznych. Jeden z projektów w Estonii obejmował rozwinięcie działalności gospodarczej na obszarze wiejskim polegającej na wytwarzaniu z odpadów z papieru wełny celulozowej do izolacji konstrukcji drogowych, natomiast w ramach innego projektu pokazano, jak można w wydajny sposób uzyskać biokompost z obornika z wykorzystaniem robaków oraz jak można czerpać z tego korzyści ekonomiczne poprzez rozwój relacji z potencjalnymi klientami.

© Tim Hudson

* Więcej informacji o projektach można znaleźć pod adresem:
<http://projects.enrd.eu/resourceefficiency>

Holenderskie szklarnie korzystają z energii ze źródeł odnawialnych

W ramach projektu „Green Well Westland” grupa holenderskich przedsiębiorstw prowadzących szklarnie wykorzystwała wsparcie z EFRROW do stworzenia nowej, nowoczesnej elektrowni geotermicznej służącej do ogrzewania komercyjnych upraw żywności i roślin ogrodniczych, co przyniosło zarówno korzyści finansowe, jak i korzyści dla środowiska.

Za sprawą projektu rozwoju obszarów wiejskich wartego wiele milionów euro grupa przedsiębiorstw w Honselersdijk niedaleko holenderskiego wybrzeża wykorzystwała zasoby geotermiczne występujące pod powierzchnią ziemi w celu ogrzania dużych kompleksów szklarni. Celem było uniknięcie znacznych kosztów finansowych i środowiskowych, które zwykle wiąże się z dużymi poziomami zużycia energii przez tego rodzaju kompleksy szklarni.

„W ramach projektu „Green Well Westland” wykorzystano fundusze UE w wysokości 2 mln euro na budowę tej elektrowni [geotermicznej], która pompuje gorącą wodę z głębokości 2800 m pod ziemię w celu ogrzania naszych szklarni”.

Jos Scheffers
Kwekerij Zeurniet, Honselersdijk

Utworzenie elektrowni geotermicznej

Jos Scheffers jest jednym z właścicieli przedsiębiorstw prowadzących szklarnie, którzy w ramach Green Well wykorzystują energię przyjazną dla klimatu. „Na początku w projekcie uczestniczyło pięć przedsiębiorstw prowadzących szklarnie” – wyjaśnia. „Wszyscy prowadzimy małe przedsiębiorstwa i dzięki dobrej współpracy zdołaliśmy z powodzeniem zrealizować projekt”.

Każde z tych pięciu przedsiębiorstw zainwestowało w część elektrowni wykorzystującej odnawialne źródło energii w ramach swoich długoterminowych biznesplanów. Oprócz środków finansowych z EFRROW dalsze wsparcie zapewniła gmina Westland, aby pomóc członkom grupy w osiągnięciu ich celów.

Wstępne prace badawcze okazały się kluczowe dla powodzenia projektu. „Każdy, kto chce realizować projekt dotyczący energii geotermalnej, konieczne musi najpierw przeprowadzić odpowiednie badanie geologiczne [...]. Aby dana lokalizacja mogła być źródłem ciepła geotermalnego, należy znaleźć odpowiednie warstwy piasku i kamieni, które

© ENRD CP Tim Hudson

Szklarnie, które obecnie są ogrzewane za pomocą energii geotermalnej, stanowią ważne źródła zatrudnienia na obszarze objętym projektem.

zawierają wodę. Nie będzie to możliwe, jeżeli warunki nie będą odpowiednie” – wyjaśnia Jos Scheffers.

Elektrownia geotermiczna wybudowana w ramach projektu obejmuje także kontrolę równowagi poziomów wód gruntowych. System pompuje gorącą wodę do góry ze zbiornika wód geotermicznych za pomocą jednego zestawu rur do wymiennika ciepła znajdującego się na powierzchni. Następnie schłodzona woda zostaje odprowadzona drugą studnią z powrotem do podziemnej warstwy wodonośnej.

„Produkujemy 2400 ton najlepszej jakości papryki pomarańczowej rocznie. Dzięki funduszom UE mogliśmy przejść na stosowanie zrównoważonego systemu ogrzewania. Ciepło wykorzystujemy do uprawy wysokiej jakości produktów”.

Ted Zwinkels
Zwingrow, Honselersdijk

Trwałe korzyści

Wyniki projektu okazały się bardzo korzystne dla grupy Green Well, która otrzymuje stałą dostawę taniej, prostej i ekologicznej energii. „Główne korzyści płynące z projektu wiążą się z ogromnymi oszczędnościami pod względem korzystania z ogrzewania gazem ze złóż paliw kopalnianych. Jest to nasz wkład w ochronę środowiska, polegający na redukcji emisji dwutlenku węgla o 10 mln metrów sześciennych rocznie” – mówi Jos Scheffers.

Znaczne korzyści dla klimatu związane z projektem Green Well doceniły władze holenderskie, które przyznały mu nagrodę „Inspiration Award”. Nagrodę przyznano nie tylko za możliwość produkowania zielonej energii w ramach projektu, lecz także za odniesiony przez grupę sukces, jakim jest budowa prototypowej elektrowni, która może stanowić inspirację dla wytwarzania większej ilości energii geotermalnej do ogrzewania przedsiębiorstw, domów i obiektów użyteczności publicznej w regionie.

© ENRD CP Tim Hudson

W ramach PROW istnieje możliwość zainwestowania znacznych środków finansowych jako wsparcia na tworzenie projektów na dużą skalę, takich jak przedmiotowa elektrownia wykorzystująca odnawialne źródło energii.

„Projekty dotyczące energii geotermalnej stanowią istotny wkład w redukcję emisji dwutlenku węgla i mogą ułatwić rządowi wykonanie zadań środowiskowych na rok 2020. Obecnie planujemy opracowanie logo europejskich projektów dotyczących energii geotermalnej”.

Jos Scheffers
Kwekerij Zeurniet, Honselersdijk

Projekt przeszedł nasze oczekiwania. „Po uruchomieniu elektrowni geotermicznej zdaliśmy sobie sprawę z tego, że możemy wytwarzać więcej ciepła niż oczekiwaliśmy, dlatego też kolejne pięć przedsiębiorstw prowadzących szklarnie korzysta obecnie z ciepła wytwarzanego w ramach projektu” – podkreśla Jos Scheffers. Każde przedsiębiorstwo

prowadzące szklarnie zyskuje istotne korzyści pod względem konkurencyjności wynikające z korzystania z tańszego źródła energii geotermalnej.

Tytuł projektu	Green Well Westland
Rodzaj beneficjenta	Grupa przedsiębiorstw
Finansowanie projektu	<ul style="list-style-type: none"> • Całkowity budżet: 14 000 000 euro • Wkład w ramach EFRROW: 2 000 000 euro
Więcej informacji	<ul style="list-style-type: none"> • www.green-well-westland.nl • www.youtube.com/watch?v=L4P8Yxsd62E
Kontakt	info@green-well-westland.nl

Oparte na dowodach środki ochrony wody jako pomoc na rzecz Wysp Maltańskich

Projekt „Recharging national groundwater reserves” powstał na Malcie z inicjatywy rządu. W ramach projektu fundusze na rozwój obszarów wiejskich zostały przeznaczone na pomoc władzom wysp w poszerzaniu wiedzy i zapewnieniu infrastruktury w celu przeciwdziałania zmniejszaniu się kluczowych zasobów wód gruntowych.

„Dla nas na Malcie działanie na rzecz ochrony klimatu jest bardzo ważne. Mieszkamy w małym państwie wyspiarskim o ograniczonych zasobach wodnych i jednocześnie stosunkowo upalnym klimacie [...]. Wsparcie uzyskane w ramach programu rozwoju obszarów wiejskich wykorzystujemy na łagodzenie skutków zmiany klimatu”.

Marilyn Tanti
instytucja zarządzająca PROW na Malcie

Mądre wykorzystanie wody

Omawiany projekt na rzecz ochrony wody był realizowany pod przewodnictwem Water Services Corporation (WSC) na Malcie. Jego celem było wyeliminowanie istotnego zagrożenia dla jakości i ilości wód gruntowych na Malcie wynikającego z nadmiernej eksploatacji i zanieczyszczenia. Zagrożenia te stwarzały poważne wyzwania związane z ochroną środowiska. Ponadto, jak zauważa dr Paul Mucalief z WSC, „większość rodzajów działalności gospodarczej, jak na przykład rolnictwo, w praktyce jest uzależnionych od wykorzystania wód gruntowych”.

W ramach projektu uznano kluczową rolę, jaką odgrywa rolnictwo w gospodarowaniu zasobami wodnymi. Z oszacowań zawartych w maltańskim krajowym planie gospodarki wodnej do roku 2027 wynika, że rolnicy wydobywają z ziemi niemal 19 mln metrów sześciennych wody w porównaniu z jedynie około 13 mln metrów sześciennych wydobywanych przez służby publiczne dostarczające wodę wodociągową.

Rolnictwo stanowiło zatem centralny punkt strategicznego zestawu skoordynowanych działań realizowanych w ramach projektu, które miały pomóc w zapewnieniu odpowiednich dostaw wody do nawadniania na potrzeby rolnictwa, jak i doprowadzić do poszerzenia *know-how* w zakresie działań, jakie należy podjąć, aby odpowiednio chronić maltańskie zasoby wody dla przyszłych pokoleń. Ponad 22 mln euro przyznano na realizowane w ramach projektu prace w zakresie odtworzenia poziomu wód gruntowych na Gozo i Malcie.

Zapewnienie dowodu

Realizując oparte na dowodach podejście do ochrony zasobów wodnych, w ramach projektu zapewniono wykonywanie pomiarów we wszystkich prywatnych odwiertach wykonanych do celów rolniczych. Ważnym zadaniem w ramach projektu była jednak komunikacja z rolnikami, których należało zapewnić, że celem wykorzystania mierników nie było nałożenie nowych opłat w sektorze rolnym.

„Mierniki mają służyć jedynie jako narzędzie do gromadzenia danych i nie będziemy pobierać opłat od rolników za wodę, którą zużywają. Nie będziemy wykorzystywać mierników w celach zarobkowych, a jedynie do gromadzenia danych w celu znacznego ograniczenia wydobycia wody”.

Konrad Mizzi

maltański minister ds. ochrony zasobów wodnych

Oprócz dokonywania pomiarów wsparcie w ramach projektu ukierunkowano na wykorzystanie alternatywnych źródeł wody do celów nawadniania. Jak wyjaśnia Konrad Mizzi, minister ds. ochrony zasobów wodnych, „oczyszczone ścieki zwykle zrzuca się do morza. My poddajemy je dalszemu oczyszczaniu i tworzymy tak zwaną „nową wodę”. W ramach projektu zapewniono rurociągi doprowadzające taką oczyszczoną wodę do różnych powierzchni użytków rolnych. „W ten sposób możemy ponownie wykorzystać wydobywaną wodę i udostępnić ją na potrzeby rolników do celów nawadniania” – dodaje.

Przyszłe działania

W ramach projektu wsparcie przeznaczono na uzupełnienie dostaw wód gruntowych w celu ograniczenia uzależnienia dostaw wody od kosztownych instalacji odsalania. Przyniesie to długotrwałe korzyści kluczowe dla rozwoju obszarów wiejskich na Malcie w perspektywie średnio- i długoterminowej.

Władze nadal rozważają dodatkowe propozycje na rzecz pobudzenia ochrony zasobów wodnych w rolnictwie, w tym

Wodomierze zainstalowane w ramach projektu pełnią rolę kluczowych narzędzi służących do długoterminowego monitorowania zasobów rolniczych.

© ENRD CP Tim Hudson

wspieranie rolników poprzez gromadzenie wody deszczowej i lepsze gospodarowanie wodami w dorzeczach.

Dalsze warianty długoterminowe obejmują zachęcanie do stopniowego przechodzenia na wytwarzania produktów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego, z którymi wiąże się mniejsze zużycie wody. Dotyczy to nie tylko rolnictwa komercyjnego, lecz także parków publicznych i prywatnych ogrodów.

„Moim zdaniem dzięki temu projektowi Malta lepiej kontroluje ilość i jakość zasobów wód gruntowych. Prowadzi to do ograniczenia zapotrzebowania na wykorzystanie energochłonnych technologii do zapewnienia dostaw wody pitnej. Takie ograniczenie zapotrzebowania na energię w praktyce spowoduje ograniczenie śladu węglowego Malty, co niewątpliwie stanowi cel każdej strategii dotyczącej energii i zmiany klimatu”.

dr Paul Mucalief

Water Services Corporation na Malcie

Tytuł projektu	Odtworzenie krajowych zasobów wód gruntowych
Rodzaj beneficjenta	Organ publiczny ds. zasobów wody i rolnicy
Finansowanie projektu	<ul style="list-style-type: none"> Całkowity budżet: 2 222 000 euro Wkład w ramach EFRROW: 1 499 850 euro
Więcej informacji	<ul style="list-style-type: none"> www.wsc.com.mt www.youtube.com/watch?v=bi3evNmAad0
Kontakt:	stephen.galeasstjohn@wsc.com.mt

Priorytet 6

Zrównoważony rozwój terytorialny

Priorytet 6 polityki rozwoju obszarów wiejskich w UE w latach 2014–2020 to: „Wspieranie włączenia społecznego, ograniczania ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”.

Realizacja tego priorytetu oznacza zapewnienie zrównoważonego rozwoju terytorialnego, który przynosi korzyści szeroko rozumianym społecznościom wiejskim. Oznacza to umożliwienie dywersyfikacji gospodarki wiejskiej tak, aby nie była uzależniona od działalności rolniczej, oraz dotarcie do grup zagrożonych marginalizacją, aby w pełni włączyć je w życie społeczności wiejskich oraz w gospodarkę wiejską.

Na przykładzie niżej przedstawionych projektów realizowanych w ramach EFRROW w latach 2007–2013 ukazano możliwe podejścia do promowania różnorodnych działalności gospodarczych na obszarach wiejskich oraz docierania do konkretnych grup docelowych, takich jak osoby młode. W tym przypadku istotne znaczenie mają także podejścia na rzecz świadczenia usług dostosowanych do kontekstu wiejskiego.

Dywersyfikacja działalności gospodarczej na obszarach wiejskich

Niektóre z najbardziej obiecujących projektów EFRROW wspierających dywersyfikację działalności gospodarczej przyczyniły się do **znacznego wzrostu potencjału turystyki wiejskiej**. W ramach projektu realizowanego w Estonii opracowano kampanię marketingową „Romantyczne wybrzeże” oraz narzędzia w zakresie informacji turystycznej. W ramach projektu współpracy między partnerami z Polski i Szwecji badano marketing i testowanie **nowych produktów dla turystów odwiedzających obszary wiejskie***.

Studium przypadku na stronie 25 dotyczy projektu współpracy, w ramach którego badano niewykorzystany potencjał zalet i charakterystycznych cech obszarów wiejskich w celu promowania turystyki w pięciu państwach UE*.

Docieranie do grup zagrożonych wykluczeniem

Projekty realizowane w ramach EFRROW uwidoczniły przydatne sposoby wspierania **włączania młodych osób do gospodarki wiejskiej**. W ramach realizowanego w Wielkiej Brytanii projektu młode osoby wzięły udział w dziesięciodniowych praktykach zawodowych w przedsiębiorstwach na obszarach wiejskich. W tym samym czasie w ramach projektu realizowanego w Katalonii (Hiszpania) zapewniono szereg narzędzi szkoleniowych i narzędzi wsparcia, aby dostosować kwalifikacje młodych osób do możliwości zatrudnienia na obszarach wiejskich.

Wśród innych grup, którym udzielono wsparcia, aby mogły wносить wkład w gospodarkę wiejską, znalazły się **osoby z niepełnosprawnościami fizycznymi i intelektualnymi**. W ramach projektu w Irlandii Północnej (UK) założono przedsiębiorstwo społeczne zapewniające możliwości zatrudnienia osób cierpiących na autyzm w przedsiębiorstwie produkującym czekoladę. W ramach projektu w Hiszpanii założono spółdzielnię socjalną w sektorze mleczarskim zatrudniającą 163 osoby z niepełnosprawnościami intelektualnymi.

Świadczenie usług na obszarach wiejskich

Świadczenie usług mobilnych specjalnie na potrzeby obszarów wiejskich widać na przykładzie projektów realizowanych w Belgii i na Litwie, w ramach których ustanowiono odpowiednio **mobilną bibliotekę*** i niekomercyjne przenośne kino.

Na stronie 26 przedstawiono studium przypadku dotyczące fińskiego projektu, w ramach którego świadczone mobilne usługi społeczne i mobilne usługi w zakresie opieki zdrowotnej na oddalonych obszarach wiejskich*.

W ramach szeregu projektów EFRROW prowadzono działania na rzecz zapewnienia **dostępu szerokopasmowego**. Dotyczy to na przykład projektu w Szwecji ukazującego, jak w ramach inicjatyw społeczności można zapewnić **łączność nawet z oddalonymi obszarami wiejskimi***.

Inną kwestię ukazuje fiński projekt, w ramach którego zapewniono **usługi w dziedzinie opieki społecznej nad dziećmi*** na obszarach wiejskich, obejmujące zajęcia z koźmi dla dzieci znajdujących się w niekorzystnej sytuacji.

© Tim Hudson

* * Więcej informacji o projektach można znaleźć pod adresem:
<http://projects.enrd.eu/social>

Współpraca transnarodowa jako katalizator innowacyjności w turystyce wiejskiej

Projekt *CultTrips* stanowi ciekawy przykład projektu objętego wsparciem z EFRROW, obejmującego działania na rzecz zagospodarowania niewykorzystanego potencjału turystycznego w niektórych obszarach wiejskich Europy. Projekt przedstawia inne podejście do zwiększenia pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

„Głównym celem projektu CultTrips było przekształcenie w regiony turystyczne tych regionów wiejskich w całej Europie, które obecnie nie są odwiedzane przez turystów. W tego rodzaju regionach chcieliśmy stworzyć coś innego, łącząc turystykę społeczną z turystyką kreatywną” – wyjaśnia Julia Schrell, kierownik projektu grupy partnerskiej w ramach inicjatywy LEADER w Luksemburgu.

Celem tego podejścia było zachęcenie lokalnych mieszkańców do dzielenia się z turystami swoimi historiami i zwyczajami kulturowymi pochodzącymi z ich regionu oraz zapewnienie im takiej możliwości. Z punktu widzenia potencjalnego turysty celem było umożliwienie mu bezpośredniego doświadczenia różnych aspektów miejscowego stylu życia, przykładowo poprzez warsztaty kulinarne, naukę lokalnych stylów tanecznych lub uczestnictwo w obchodach świąt.

„Turyści poznają autentyczny obraz odwiedzanych obszarów wiejskich, co stanowi niszę, którą projekt CultTrips wypełnia”.

Julia Schrell

kierownik projektu grupy LEADER w Redange i Wiltz w Luksemburgu

Projekt obejmował czteroletnią wymianę i współpracę między obszarami wiejskimi z pięciu różnych państw, które wzajemnie się od siebie uczyły podczas testowania i uruchamiania nowego typu turystyki kulturalnej angażującej miejscową ludność.

Szkolenia w dziedzinie turystyki

Międzynarodowe zespoły realizujące projekt prowadziły szkolenia dla lokalnych mieszkańców, którzy nigdy wcześniej nie świadczyli usług turystycznych. Na szkoleniach rozwijano takie umiejętności, jak opowiadanie historii o lokalnej kulturze oraz wybór interesujących dla turystów produktów kulturalnych. Istotnym dodatkowym elementem było testowanie nowych pomysłów w zakresie turystyki kulturalnej z wykorzystaniem „wycieczek pilotażowych”.

Jak zauważa fiński koordynator projektu CultTrips, Esko Lehto, „dzięki wycieczkom pilotażowym zdobyliśmy cenne informacje zwrotne [które pomogły nam poprawić naszą ofertę turystyczną]. Około 80–90 lokalnych mieszkańców zaoferowało swoje usługi [...]. Trochę byli zdziwieni tym, że odwiedzający przyłączali się i byli w stanie np. wiosłować w tradycyjnej drewnianej łodzi po dużym fińskim jeziorze, którą niegdyś wożono parafian do kościoła”.

Jednym z głównych wyzwań związanych z tym podejściem był fakt zaangażowania osób, które nie świadczą takich usług zawodowo. Jak wyjaśnia przewodniczący lokalnej grupy działania (LGD) CultTrips w Redange i Wiltz w Luksemburgu Camille Gira, „włączenie takich osób wymaga dużego wysiłku, jednak rozwiązanie to sprawdza się przy odrobinie cierpliwości i czasu”.

„W naszym regionie nauczyliśmy się patrzeć na dobra, które posiadamy, w inny sposób, ponieważ zobaczyliśmy nasz region oczami przedstawicieli wszystkich pozostałych regionów, którzy wskazali, co im się podoba w naszym regionie i z czego możemy być dumni. Wtedy pomyśleliśmy, że mają rację, i zaczęliśmy zastanawiać się, co możemy z tym zrobić”.

Karen Imlinger

kierownik LGD LEADER w Urfahr-West w Austrii

Jako szczególnie interesujące atrakcje wskazano lekcje kulinarne organizowane dla turystów w trakcie realizacji projektu CultTrips.

Innowacje poprzez współpracę

Jak wyjaśnia Fons Jacques, kierownik LGD będącej wiodącym partnerem projektu CultTrips z Redange i Wiltz w Luksemburgu, „Współpraca między różnymi państwami stanowiła prawdziwy katalizator innowacji na obszarach wiejskich. Dzięki nawiązanej współpracy wszyscy zyskaliśmy dodatkową wiedzę, co nie byłoby możliwe, gdybyśmy prace nad tego typu projektem prowadzili oddzielnie jako poszczególne obszary wiejskie”.

„Trzymając się zawsze tylko we własnym gronie, można przestać dostrzegać pewne rzeczy. Obcując z ludźmi z innych regionów, można się od nich uczyć. Można spojrzeć na swój własny region w inny sposób, co – jak sądzę – jest korzystne dla nas wszystkich” – wyjaśnia Helga Bauer, kierownik CultTrips z Oststeirisches Kernland w Austrii.

W ramach projektu opracowano wielojęzyczny poradnik i zestaw narzędzi, tak aby inne obszary wiejskie mogły uczestniczyć w realizacji koncepcji CultTrips. W materiałach tych przedstawiono metody angażowania miejscowej ludności i osiągnięcia pożądaných rezultatów.

„Partycypacyjne formy turystyki kulturalnej stanowią skuteczny sposób tworzenia nowych możliwości rozwoju gospodarczego na potrzeby obszarów wiejskich. Dla nas jest to bardzo innowacyjne podejście do turystyki wiejskiej”.

Marco Parroni
LGD Valle Umbra e Sibillini, Włochy

© culttrips.org

Dzięki projektowi CultTrips jego uczestnicy mogli odkryć turystyczną wartość swoich lokalnych tradycji i zwyczajów.

Tytuł projektu	CultTrips
Rodzaj beneficjenta	LGD LEADER i przedsiębiorstwa na obszarach wiejskich
Finansowanie projektu	<ul style="list-style-type: none"> • Całkowity budżet: 617 943 euro • Całkowity wkład w ramach PROW: 463 033 euro
Więcej informacji	<ul style="list-style-type: none"> • www.culttrips.org • www.youtube.com/watch?v=wtuiP2CN-cA
Kontakt	rw@leader.lu

Niskokosztowe mobilne usługi opieki zdrowotnej na obszarach wiejskich w Finlandii

W ramach projektu „Mallu does the rounds” zapewniono łatwo dostępne usługi medyczne dla ludności na obszarach wiejskich Finlandii z wykorzystaniem autobusu Mallu. Dzięki autobusowi zaspokojono istotne potrzeby ludności na obszarach wiejskich, a organy opieki społecznej i medycznej zyskały kluczowe informacje na temat potrzeb na obszarach wiejskich w zakresie opieki medycznej.

Sprostanie potrzebom na obszarach wiejskich w zakresie opieki medycznej

Usługi świadczone z wykorzystaniem autobusu Mallu wprowadził w 2010 r. okręg opieki społecznej i zdrowotnej w Karelii Południowej (Eksote). Celem Eksote było wyeliminowanie istotnych wyzwań związanych ze świadczeniem racjonalnych pod względem kosztów usług społecznych na rzecz rozproszonej ludności, szczególnie na wielu obszarach wiejskich, które doświadczają starzenia się społeczeństwa. Wykorzystano autobus Mallu, aby świadczyć niskokosztowe i elastyczne usługi w lokalizacjach, które nie miały dostępu do specjalistycznego ośrodka opieki zdrowotnej.

„Wraz z centralizacją usług rosną odległości. Usługi mobilne to bardzo dobre rozwiązanie dla klientów. Dzięki autobusom-klinikom istnieje możliwość ułatwienia mieszkańcom dostępu do badań i zabiegów”.

Jukka Kärkkäinen
Narodowy Instytut Zdrowia i Opieki Społecznej,
Finlandia

Za pomocą mobilnej usługi pielęgniarki świadczą skoordynowany zestaw usług medycznych. Obejmują one zadania z zakresu farmacji, takie jak szczepionki przeciwko grypie, drobne zabiegi, takie jak usuwanie szwów, pomiar ciśnienia krwi i udzielanie powiązanych porad. Autobus Mallu wykorzystywano także do prowadzenia specjalistycznych

usług tematycznych, takich jak kampanie na rzecz zwiększania wiedzy o cukrzycy.

W ramach planowania przewiduje się stałą trasę o zasięgu obejmującym osiem gmin i przyjęcie co najmniej 100 tys. potencjalnych pacjentów. Pielęgniarki mają odwiedzać każde miejsce na trasie co dwa tygodnie. Pojazd zatrzymuje się w każdej miejscowości co najmniej na godzinę, w zależności od potrzeb. Pacjenci mogą rezerwować wizyty przez internet lub telefonicznie.

„Trasa została opracowana w ścisłej współpracy z miejscowymi stowarzyszeniami”.

Merja Tepponen
Eksote

Głównymi beneficjentami są osoby starsze, którym trudno jest podróżować do innych ośrodków opieki zdrowotnej. Dyrektor naczelny Eksote Pentti Itkonen wskazuje jednak na generalną zasadę: „nikogo nie wykluczamy. Świadczymy usługi dla wszystkich, którzy ich potrzebują. Na przykład, jeżeli urlopować z innego obszaru, który mieszka w letnim domu w okolicy, potrzebuje recepty, zostanie przyjęty w Mallu”.

Znaczenie gromadzenia danych

Za sprawą komputera pokładowego i urządzeń zapewniających dostęp szerokopasmowy pielęgniarki mają połączenie ze scentralizowanymi systemami zawierającymi dokumentację medyczną, a w razie potrzeby również z bardziej wyspecjalizowanym personelem medycznym. Wyposażenie to umożliwia także gromadzenie danych z czynności przeprowadzanych w Mallu, aby zapewnić dokumentację zapotrzebowania na usługi wśród mieszkańców obszarów wiejskich. Informacje te zostały wykorzystane w międzynarodowym badaniu opieki zdrowotnej dotyczącym innowacyjnych usług w zakresie telemedycyny.

Rozszerzona usługa Mallu obejmuje już dodatkową pomoc, w tym usługi dentystyczne. Ponadto mobilne pielęgniarki również rozszerzają zakres pełnionych funkcji na wystawianie recept na leki oraz przeprowadzanie wstępnych ocen dotyczących koniecznej opieki medycznej. Wynikiem jest pomoc opłacalna z punktu widzenia pacjentów i Eksote, ponieważ dzięki działaniom podejmowanym przez pielęgniarki można uniknąć zbędnych wizyt u lekarza.

Organy opieki zdrowotnej wykorzystują już sukces autobusu i gromadzone informacje jako pomoc w opracowaniu dalszych usług i nowych modeli działania w Karelii Południowej i w całym kraju. Eksote rozważa nowe wizjonerskie pomysły na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w zakresie bardziej zaawansowanych usług opieki zdrowotnej. Takie usługi można by świadczyć dzięki nawiązaniu współpracy między większą liczbą organów opieki zdrowotnej w celu zapewnienia mobilnej opieki zdrowotnej na szerszą skalę i w większym zakresie.

„Można by wykorzystywać wspólny pojazd do świadczenia usług społecznych i usług opieki zdrowotnej – taki jak ciężarówka z naczepą, w której można by nawet pomieścić sprzęt do wykonywania zdjęć rentgenowskich. Ciężarówka mogłaby objeżdżać przygraniczne obszary wschodniej części Finlandii od Virolahti do Ilomantsi”.

Pentti Itkonen
dyrektor naczelny Eksote

Tytuł projektu	Mallu does the rounds
Rodzaj beneficjenta	Okręg opieki społecznej i zdrowotnej w Karelii Południowej (Eksote)
Finansowanie projektu	<ul style="list-style-type: none"> • Całkowity budżet: 112 000 euro • Wkład w ramach EFRROW: 48 000 euro
Więcej informacji	www.eksote.fi/mallu
Kontakt	merja.tepponen@eksote.fi

Ten innowacyjny projekt mobilnych usług w zakresie opieki zdrowotnej cieszy się dużym zainteresowaniem wśród miejscowej ludności.

WCZEŚNIEJSZE BROSZURY O PRZYKŁADOWYCH PROJEKTACH WSPÓŁFINANSOWANYCH Z EFRROW

Więcej inspirujących przykładów projektów rozwoju obszarów wiejskich wspieranych z EFRROW można znaleźć w wydaniach broszury o projektach realizowanych w ramach EFRROW opracowanych w poprzednim okresie programowania. Każde wydanie zawiera bardziej szczegółowy opis przykładowych projektów, które przyniosły oczekiwane rezultaty, i dotyczy konkretnego zagadnienia z zakresu rozwoju obszarów wiejskich.

Są one dostępne na stronie ENRD w zakładce „Publikacje” pod adresem <http://enrd.ec.europa.eu>

EAFRD Project Examples 2007-2013

Włączenie społeczne

Działania na rzecz środowiska

Młodzi rolnicy i młodzi ludzie na obszarach wiejskich w Europie

Różne fundusze UE

Lesnictwo

Żywność

Zielony wzrost

LEADER

INNE PUBLIKACJE ENRD

Czytając różne publikacje ENRD, na bieżąco zapoznacie się ze wszystkimi najnowszymi wiadomościami, poglądami i zmianami w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich w Europie.

Są one dostępne w zakładce „Publikacje” pod adresem <http://enrd.ec.europa.eu>

Zapraszamy również do subskrypcji publikacji poprzez wysłanie wiadomości e-mail na adres subscribe@enrd.eu

NEWSLETTER

Wszystkie najnowsze wiadomości na temat rozwoju obszarów wiejskich z Europy bezpośrednio na pocztę w jednym mailu miesięcznie! Newsletter ENRD zawiera krótkie streszczenie nowych kwestii, gorących tematów, wiadomości i wydarzeń na temat rozwoju obszarów wiejskich w Europie.

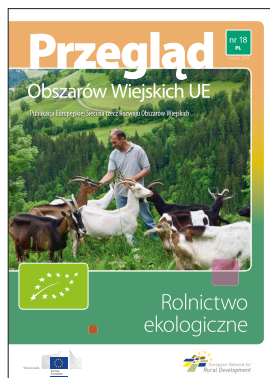
RURAL CONNECTIONS

Rural Connections to europejski magazyn na temat rozwoju obszarów wiejskich. W wydawanym przez ENRD magazynie *Rural Connections* przedstawiane są indywidualne i organizacyjne punkty widzenia dotyczące istotnych kwestii z zakresu rozwoju obszarów wiejskich, a także historie i profile projektów rozwoju obszarów wiejskich i stron zainteresowanych tym tematem. Magazyn zapewnia także czytelnikom najświeższe informacje na temat rozwoju obszarów wiejskich z całej Europy, które mogły ich ominąć.

PRZEGLĄD OBSZARÓW WIEJSKICH UE

Przegląd obszarów wiejskich UE to główna publikacja tematyczna ENRD. Prezentuje najnowszą wiedzę i wyjaśnienia w konkretnym temacie istotnym z punktu widzenia rozwoju obszarów wiejskich w Europie. Przykładowe zagadnienia to: przedsiębiorczość na obszarach wiejskich, jakość żywności, zmiana klimatu i włączenie społeczne. Magazyn jest wydawany dwa razy w roku w sześciu językach UE (EN, FR, DE, ES, IT i PL).

Numer 18 - Rolnictwo ekologiczne

Numer 17 - Rolnictwo Rodzinne

Numer 16 - Transfer wiedzy i innowacje w polityce rozwoju obszarów wiejskich

JAK OTRZYMAĆ PUBLIKACJE UE

Publikacje bezpłatne:

- jeden egzemplarz:
w EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>)
- kilka egzemplarzy (lub mapy, plakaty):
w przedstawicielstwach Unii Europejskiej (http://ec.europa.eu/represent_pl.htm)
w delegaturach Unii Europejskiej w krajach poza UE:
(http://eeas.europa.eu/delegations/index_pl.htm)
kontaktując się z Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_pl.htm)
lub dzwoniąc pod numer 00 800 6 7 8 9 10 11 (numer bezpłatny w całej UE) (*).

(*) Informacje są udzielane nieodpłatnie, większość połączeń również jest bezpłatna (niektórzy operatorzy, hotele lub telefony publiczne mogą naliczać opłaty).

Publikacje płatne:

- w EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>)

ENRD on-line

Strona internetowa ENRD

Zapraszamy do odwiedzenia strony internetowej ENRD <http://enrd.ec.europa.eu>, która zawiera wszystkie potrzebne informacje na temat ENRD i rozwoju obszarów wiejskich w Europie. Można tam znaleźć najnowsze wiadomości i aktualne informacje dotyczące polityki i programów rozwoju obszarów wiejskich oraz uzyskać dostęp do różnych narzędzi, takich jak:

- **portal rozwoju obszarów wiejskich 2014–2020** – przedstawia nowości dotyczące okresu programowania w zakresie rozwoju obszarów wiejskich 2014–2020;
- **baza danych projektów PROW** – zawiera interesujące przykłady dobrych projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich finansowanych z EFRROW;
- **portal LEADER** – zawiera wszystkie niezbędne narzędzia i informacje na temat metody lokalnego rozwoju LEADER;
- **portal dotyczący informowania na temat rozwoju obszarów wiejskich** – baza danych zawierająca inspirujące przykłady dobrych praktyk w zakresie informowania.

Media społecznościowe ENRD

Można wybrać spośród kilku dostępnych kanałów mediów społecznościowych:

Na profilu ENRD na Facebooku można zapoznać się z przykładowymi praktykami w zakresie rozwoju obszarów wiejskich z całej UE, a także z najnowszymi wiadomościami i trendami.

You Tube

Nagrania wideo dotyczące projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich i konkretnych zagadnień można **obejrzeć** na kanale **EURural YouTube**.

Można śledzić @ENRD_CP na Twitterze, aby być na bieżąco ze zmianami, wiadomościami i wydarzeniami związanymi z polityką rozwoju obszarów wiejskich UE.

Można dołączyć do grupy ENRD na LinkedIn, aby wziąć udział w debatach, wymianie informacji i dyskusjach na temat polityki rozwoju obszarów wiejskich i kwestii związanych z jej wdrażaniem.

ENRD Contact Point
Rue de la Loi, 38 (bte 4)
B-1040 Bruxelles
info@enrd.eu
Tel. +32 2 801 38 00

Urząd Publikacji

<http://enrd.ec.europa.eu>

European Network for
Rural Development